

Temaatiline ülevaade

ISIKUANDMETE KAITSE

Õigus isikuandmete kaitsele on põhiõigus, mille tagamine on Euroopa Liidu oluline eesmärk.

See õigus on sätestatud Euroopa Liidu põhiõiguste hartas (edaspidi „harta“), mille artiklis 8 on ette nähtud, et:

„1. Igaühel on õigus oma isikuandmete kaitsele.

2. Selliseid andmeid tuleb töödelda asjakohaselt ning kindlaksmääratud eesmärkidel ja asjaomase isiku nõusolekul või muul seaduses ettenähtud õiguslikul alusel. Igaühel on õigus tutvuda tema kohta kogutud andmetega ja nõuda nende parandamist.

3. Nende sätete täitmist kontrollib sõltumatu asutus.“

Kõnealune põhiõigus on lisaks tihedalt seotud õigusega era- ja perekonnaelu austamisele, mille näeb ette harta artikkel 7.

Õigus isikuandmete kaitsele on ette nähtud ka Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELTL) artikli 16 lõikes 1, mille eelkäija oli EÜ artikkel 286.

Mis puudutab teisest õigust, siis on Euroopa Ühendus alates 1990. aastate keskpaigast kehtestanud isikuandmete kaitse eesmärgil mitmesuguseid instrumente. Direktiiv 95/46/EÜ üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta¹, mis võeti vastu EÜ artikli 100 A alusel, kujutab selles valdkonnas põhilist liidu õigusakti. Nimetatud direktiivis on kehtestatud isikuandmete töötlemise seaduslikkust reguleerivad üldised tingimused ja andmesubjektide õigused ning see näeb muu hulgas ette sõltumatute järelevalveasutuste loomise liikmesriikides.

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. oktoobri 1995. aasta direktiiv 95/46/EÜ üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta (EÜTL 281, 23.11.1995, lk 31; ELT eriväljaanne 13/15, lk 355), 20.11.2003 konsolideeritud redaktsioon, mis tunnistati kehtetuks alates 25. maist 2018 (vt 5. joonealune märkus).

Direktiivi 95/46/EÜ täiendati seejärel direktiiviga 2002/58/EÜ², millega ühtlustati õigust eraelu puutumatusse kaitsele reguleerivad liikmesriikide õigusnormid eelkõige isikuandmete töötlemisel elektroonilise side sektoris³.

Mis puudutab vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanevat ala (varem ELL artiklid 30 ja 31), siis reguleerib raamotsus 2008/977/JSK⁴ (kuni 2018. aasta maini) kriminaalasjades tehtavas õigusalas ja politseikoostöös käsitletavate isikuandmete kaitset.

Euroopa Liit töötas hiljuti selles valdkonnas välja uue üldise õigusliku raamistiku. Liit võttis 2016. aastal vastu määruse (EL) 2016/679⁵ isikuandmete kaitse kohta, millega tunnistati kehtetuks direktiiv 95/46/EÜ ja mis muutub vahetult kohaldatavaks alates 25. maist 2018, ning karistusõiguse valdkonnas isikuandmete kaitset reguleeriva direktiivi (EL) 2016/680⁶, millega tunnistatakse kehtetuks raamotsus 2008/977/JSK ning mille ülevõtmise tähtpäevaks on liikmesriikidele seatud 6. mai 2018.

Viimaseks, mis puudutab EL institutsioonide ja asutuste poolset isikuandmete töötlemist, siis seda reguleerib määrus (EÜ) nr 45/2001⁷. Just see määrus võimaldas 2004. aastal luua Euroopa andmekaitseinspektori ametikoha. Komisjon esitas 2017. aasta jaanuaris ettepaneku⁸ uue määruse kohta, millega tunnistatakse kehtetuks määrus nr 45/2001 ja otsus 1247/2002/EÜ ning millega soovitakse ajakohastada valdkonna norme ja kohandada neid määrusega (EL) 2016/679 loodud uue süsteemiga.

2 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. juuli 2002. aasta direktiiv 2002/58/EÜ, milles käsitletakse isikuandmete töötlemist ja eraelu puutumatusse kaitset elektroonilise side sektoris (eraelu puutumatus ja elektroonilist sidet käsitlev direktiiv) (EÜT L 201, 31.7.2002, lk 37; ELT eriväljaanne 13/29, lk 514), 19.12.2009 konsolideeritud redaktsioon.

3 Direktiivi 2002/58/EÜ muudeti Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. märtsi 2006. aasta direktiiviga 2006/24/EÜ, mis käsitleb üldkasutatavate elektrooniliste sideteenuste või üldkasutatavate sidevõrkude pakkujate tegevusega kaasnevate või nende töödeldud andmete säilitamist ja millega muudetakse direktiivi 2002/58/EÜ (ELT 105, 13.4.2006, lk 54). Euroopa Kohus tunnistas selle direktiivi kehtetuks 8. aprilli 2014. aasta kohtuotsuses Digital Rights Ireland ja Seitlinger jt (C-293/12 ja C-594/12, EU:C:2014:238) põhjusel, et see riivas jämedalt õigust eraelu puutumatusse ja isikuandmete kaitsele (vt käesoleva dokumendi alajaotus I.1 „Liidu teise õiguse kooskõla õigusega isikuandmete kaitsele“).

4 Nõukogu 27. novembri 2008. aasta raamotsus 2008/977/JSK kriminaalasjades tehtava politsei- ja õiguslasest koostöö raames töödeldavate isikuandmete kaitse kohta (ELT L 350, 30.12.2008, lk 60), mis tunnistati kehtetuks alates 6. maist 2018 (vt 6. joonealune märkus).

5 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016. aasta määrus (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (ELT L 119, 4.5.2016, lk 1), mida kohaldatakse alates 25. maist 2018.

6 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016. aasta direktiiv (EL) 2016/680, mis käsitleb füüsiliste isikute kaitset seoses pädevates asutustes isikuandmete töötlemisega süütegude tõkestamise, uurimise, avastamise ja nende eest vastutusele võtmise või kriminaalkaristuste täitmisele pööramise eesmärgil ning selliste andmete vaba liikumist ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu raamotsus 2008/977/JSK (ELT L 119, 4.5.2016, lk 89).

7 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. detsembri 2000. aasta määrus (EÜ) nr 45/2001 üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ühenduse institutsioonides ja asutustes ning selliste andmete vaba liikumise kohta (EÜT L 8, 12.1.2001, lk 1; ELT eriväljaanne 13/26, lk 102).

8 Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel liidu institutsioonides, organites ja asutustes ning selliste andmete vaba liikumise kohta ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 45/2001 ja otsus nr 1247/2002/EÜ (KOM(2017) 8 lõplik).

I. Õigus isikuandmete kaitsele, nagu see tuleneb Euroopa Liidu põhiõiguste hartast

1. Liidu teisese õiguse kooskõla õigusega isikuandmete kaitsele

9. novembri 2010. aasta kohtuotsus (suurkoda) Volker und Markus Schecke ja Eifert (C-92/09 ja C-93/09, EU:C:2010:662)⁹

Selles kohtuasjas olid põhikohtuasjades kaebuse esitanud Hesseni liidumaa põllumajandustootjad, kes ei olnud rahul sellega, et nende kui Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) või Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) toetuse saajate kohta avaldati isikuandmed Bundesanstalt für Landwirtschaft und Ernährungi (Saksamaa Liitvabariigi põllumajandus- ja toiduamet) veebisaidil. Nimetatud põllumajandustootjad ei olnud sellise avaldamisega nõus, väites eelkõige, et seda ei õigusta ülekaalukas avalik huvi. Hesseni liidumaa väitel tulenes nende andmete avaldamine määrustest (EÜ) nr 1290/2005¹⁰ ja nr 259/2008¹¹, mis reguleerisid ühise põllumajanduspoliitika rahastamist ja kohustasid avaldama nende füüsiliste isikute andmed, kes saavad EAGFist ja EAFRDst toetust.

Niisuguses kontekstis esitas Verwaltungsgericht Wiesbaden (Wiesbadeni halduskohus, Saksamaa) Euroopa Kohtule mitu eelotsuse küsimust, mis käsitlevad seda, kas määruste (EÜ) nr 1290/2005 ja (EÜ) nr 259/2008 teatavad sätted, mis kohustavad sellise info eelkõige liikmesriigi asutuste veebisaitide kaudu avalikkusele kättesaadavaks tegema, on kehtivad.

Kaaludes hartas sätestatud õigust isikuandmete kaitsele ja Euroopa fondidest saadava toetuse läbipaistvuse kohustust, otsustas Euroopa Kohus, et internetisaidil toetusesaajate kohta nimeliste andmete ja toetusesummade avaldamine riivab üldiselt toetusesaajate õigust eraelu puutumatusse ja konkreetselt nende õigust isikuandmete kaitsele, sest kolmandatel isikutel on saidile vaba ligipääs (punktid 56–64).

Et niisugune riive oleks õigustatud, peab see olema ette nähtud seadusega, arvestama nimetatud õiguste põhisisu, olema proportsionaalsuse põhimõtet järgides vajalik ja vastama tegelikult liidu poolt tunnustatud üldist huvi pakkuvatele eesmärkidele, kusjuures neist õigustest ette nähtud erandid ja nende piirangud peavad piirduma vältimatult vajalikuga (punkt 65). Niisuguses kontekstis asus Euroopa Kohus seisukohale, et kuigi demokraatlikus ühiskonnas on maksumaksjatel õigus olla informeeritud avaliku sektori rahaliste vahendite kasutamisest, olid nõukogu ja komisjon siiski kohustatud tasakaalustatult kaaluma erinevaid asjas esinevaid huve, mis tähendab, et enne vaidlustatud sätete vastuvõtmist oleksid asjassepuutuvad institutsioonid pidanud kontrollima, kas igas liikmesriigis ühel konkreetsel veebisaidil isikuandmete avaldamine ei lähe kaugemale sellest, mis on taotletavate õigusparaste eesmärkide saavutamiseks vajalik (punktid 77, 79, 85, 86).

⁹ Seda kohtuotsust käsitleti 2010. aasta aastaaruandes, lk 11.

¹⁰ Nõukogu 21. juuni 2005. aasta määrus (EÜ) nr 1290/2005 ühise põllumajanduspoliitika rahastamise kohta (ELT L 209, 11.8.2005, lk 1), mis tunnistati kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. detsembri 2013. aasta määrusega (EL) nr 1306/2013 ühise põllumajanduspoliitika rahastamise, haldamise ja seire kohta (ELT L 347, 20.12.2013, lk 549).

¹¹ Komisjoni 18. märtsi 2008. aasta määrus (EÜ) nr 259/2008, milles sätestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1290/2005 kohaldamise üksikasjalikud eeskirjad seoses Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondi (EAGF) ja Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi (EAFRD) vahenditest toetuse saajaid hõlmava teabe avaldamisega (ELT L 76, 19.3.2008, lk 28), mis tunnistati kehtetuks komisjoni 6. augusti 2014. aasta rakendusmäärusega (EL) nr 908/2014, milles sätestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1306/2013 rakenduseeskirjad seoses makse- ja muude asutustega, finantsjuhtimisega, raamatupidamisarvestuse kontrollimisega ja heakskiitmisega, kontrollieeskirjadega, tagatistega ja läbipaistvusega (ELT L 255, 28.8.2014, lk 59).

Nii tunnistas Euroopa Kohus kehtetuks määruse (EÜ) nr 1290/2005 teatavad sätted ja määruse (EÜ) nr 259/2008 tervikuna, kuna need näevad EAGFist ja EAFRDst toetust saanud füüsiliste isikute puhul ette iga toetusesaaja isikuandmete avaldamise, tegemata neil isikutel vahet asjassepuutuvate kriteeriumide alusel, nagu toetuse saamise ajavahemikud, toetuse sagedus või liik ja tähtsus (punkt 92, resolutsiooni punkt 1). Euroopa Kohus ei seadnud siiski kahtluse alla tagajärgi, mis kaasnesid kõnesolevat toetust saanute nimekirjade avaldamisega riigisiseste ametiasutuste poolt enne selle kohtuotsuse kuulutamise kuupäeva (punkt 94, resolutsiooni punkt 2).

17. oktoobri 2013. aasta kohtuotsus Schwarz (C-291/12, EU:C:2013:670)

Michael Schwarz taotles Stadt Bochumilt (Saksamaa) passi väljastamist, ent keeldus selleks sõrmejälgi andmast. Kuna Stadt Bochum jättis tema taotluse rahuldamata, esitas M. Schwarz Verwaltungsgericht Gelsenkirchenile (Gelsenkircheni halduskohus, Saksamaa) kaebuse, nõudes, et viimane kohustaks seda linna väljastama talle passi ilma sõrmejälgi võtmata. M. Schwarz väidab selles kohtus, et määrus (EÜ) nr 2252/2004¹², mis kehtestas kohustuse võtta passi taotlejatelt sõrmejäljed, ei ole kehtiv muu hulgas seetõttu, et määrus eirab õigust isikuandmete kaitsele ja õigust eraelu puutumatussele.

Neil asjaoludel pöördus Verwaltungsgericht Gelsenkirchen eelotsusetaotlusega Euroopa Kohtu poole, paludes selgitada, kas see määrus on – eelkõige harta kontekstis – kehtiv, arvestades, et see kohustab passitaotlejat andma sõrmejälgi ja näeb ette nende säilitamise passis.

Euroopa Kohus vastas jaatavalt, otsustades, et ehkki sõrmejälgede võtmine ja säilitamine, mida reguleerib määruse (EÜ) nr 2252/2004 artikli 1 lõige 2, riivavad õigust eraelu puutumatussele ja õigust isikuandmete kaitsele, õigustab seda riivet eesmärk kaitsta passe nende kuritahtliku kasutamise eest.

Esiteks on niisugusel seaduses ette nähtud piirangul liidu poolt tunnustatud üldist huvi pakkuv eesmärk, sest sellega soovitakse eelkõige takistada isikute ebaseaduslikku sisenemist liidu territooriumile (punktid 35–38). Sõrmejälgede võtmine ja säilitamine on selle eesmärgi saavutamiseks sobivad. Ühelt poolt ei ole sõrmejälgede abil isiku identiteedi tuvastamise meetod küll täielikult usaldusväärne, ent see vähendab märkimisväärselt riski, et siseneda lubatakse isikutel, kes ei ole selleks õigustatud. Teisalt ei tähenda passi omaniku sõrmejälgede ebapiisav kokkulangevus sellesse dokumenti sisestatud andmetega, et puudutatud isikul keelatakse automaatselt liidu territooriumile sisenemine, vaid selle ainus tagajärg on põhjalik kontroll, mille eesmärk on tuvastada vastava isiku isikusamasus lõplikult (punktid 42–45).

Mis puudutab sellise andmete töötlemise vajalikkust, siis ei ole Euroopa Kohtule esitatud andmeid niisuguste meetmete olemasolu kohta, mis oleksid piisavalt tõhusad, ent samal ajal riivaksid harta artiklites 7 ja 8 tunnustatud õigusi vähem kui sõrmejälgedel põhinev meetod (punkt 53). Määruse (EÜ) nr 2252/2004 artikli 1 lõige 2 ei näe ette sõrmejälgede töötlemist, mis läheb kaugemale sellest, mis on vajalik taotletud eesmärgi saavutamiseks. Nimelt on määrukses selgelt sätestatud, et sõrmejälgi võib kasutada ainult passi ehtsuse ja selle kasutaja isikusamasuse kontrollimiseks. Veelgi enam, määruse artikli 1 lõige 2 näeb ette kaitse riski vastu, et sõrmejälgi sisaldavaid andmeid võivad lugeda selleks mittevõlitatud isikud ja näeb ette sõrmejälgede säilitamise ainult passis, mis jääb üksnes selle omaniku käsutusse (punktid 54–57, 60, 63).

12 Nõukogu 13. detsembri 2004. aasta määrus (EÜ) nr 2252/2004 liikmesriikide poolt väljastatud passide ja reisidokumentide turvaelementide ja biomeetria standardite kohta (ELT L 385, 29.12.2004, lk 1), nii nagu seda on muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 6. mai 2009. aasta määrusega (EÜ) nr 444/2009 (ELT L 142, 6.6.2009, lk 1).

8. aprilli 2014. aasta kohtuotsus (suurkoda) Digital Rights Ireland ja Seitlinger jt (liidetud kohtuasjad C-293/12 ja C-594/12, EU:C:2014:238)¹³

Käesoleva kohtuotsuse ajendiks on nõuded hinnata andmete säilitamist käsitleva direktiivi 2006/24/EÜ kehtivust seoses põhiõigustega eraelu puutumatusel ja isikuandmete kaitsele, mis esitati Iirimaa ja Austria kohtutes algatatud riigisisestes kohtuvaidlustes. Kohtuasjas C-293/12 lahendas High Court (Iirimaa kõrge kohus) äriühingu Digital Rights ja Iirimaa ametiasutuste vahelist kohtuvaidlust, mis käsitles nende riigisiseste meetmete õiguspärasust, mis reguleerivad elektroonilise side kohta käivate andmete säilitamist. Kohtuasjas C-594/12 esitati Verfassungsgerichtshof (Austria konstitutsioonikohus) mitu konstitutsiooniõiguse valdkonda kuuluvat kaebust, milles paluti tühistada riigisisene norm, millega direktiiv 2006/24/EÜ Austria õigusesse üle võeti.

Iiri ja Austria kohus palusid oma eelotsusetaotlustes, et Euroopa Kohus hindaks, kas direktiiv 2006/24/EÜ on harta artikleid 7, 8 ja 11 arvestades kehtiv. Konkreetsemalt küsisid need kohtud Euroopa Kohtult, kas üldkasutatavate elektrooniliste sideteenuste või üldkasutatavate sidevõrkude pakkujatele sellest direktiivist tulenev kohustus säilitada teatud aja jooksul isiku eraelu ja suhtlust käsitlevaid andmeid ja teha need pädevatele riigisisestele asutustele kättesaadavaks kujutab endast nende põhiõiguste põhjendamatu riivet. Asjasse puutuvad eelkõige andmed, mis on vajalikud sideallika ja side sihtpunkti seireks ja tuvastamiseks, side kuupäeva, aja ja kestuse ning sideliigi kindlaksmääramiseks, kasutaja sidevahendi ja mobiilsidevahendi asukoha kindlaksmääramiseks, ning andmed, mille hulka kuuluvad abonendi või registreeritud kasutaja nimi ja aadress, telefoninumbrid, millelt ja millele helistati, ning internetiteenuste puhul IP-aadress. Need andmed võimaldavad muu hulgas teada, millise isikuga ja millise sidevahendi kaudu abonent või registreeritud kasutaja suhtles, ning teha kindlaks side toimumise aja ja koha. Need andmed võimaldavad ka teada, kui sageli abonent või registreeritud kasutaja teatud isikutega mingil ajavahemikul suhtles.

Euroopa Kohus otsustas esmalt, et direktiivi 2006/24/EÜ sätetega teenusepakkujatele niisuguste kohustuste kehtestamine kujutab endast harta artiklites 7 ja 8 ette nähtud õiguse eraelu puutumatusel ja õiguse isikuandmete kaitsele eriti rasket riivet. Niisuguses kontekstis tõdes Euroopa Kohus, et tõepoolest võib riive olla õigustatud üldist huvi pakkuva eesmärgiga, nagu võitlusega organiseeritud kuritegevuse vastu. Euroopa Kohus märkis esiteks, et direktiiviga ette nähtud andmete säilitamine ei riiva õiguse eraelu puutumatusel ega isikuandmete kaitse põhiõiguse põhisisu, kuivõrd direktiiv ei luba elektroonilise side sisu kui sellisega tutvumist ning näeb ette, et elektrooniliste sideteenuste või sidevõrkude pakkujad peavad kinni pidama teatavatest andmekaitse ja andmeturbe põhimõtetest. Teiseks märkis Euroopa Kohus, et andmete säilitamine eesmärgiga teha need vajaduse korral pädevatele riigisisestele asutustele kättesaadavaks tõepoolest vastab üldist huvi pakkuvale eesmärgile, aidates kaasa võitlusele raske kuritegevuse vastu avaliku julgeoleku tagamiseks (punktid 38–44).

Euroopa Kohus leidis siiski, et andmete säilitamist käsitlevat direktiivi vastu võttes ületas liidu seadusandja piire, mis tulenevad proportsionaalsuse põhimõttest. Seetõttu tunnistas ta direktiivi kehtetuks, sest leidis, et põhiõiguste ulatuslik ja väga raske riive, mis direktiiviga ette on nähtud, ei ole piisavalt täpselt piiritletud, mis võimaldaks tagada, et riive piirdub tõepoolest vaid vältimatult vajalikuga (punkt 65). Direktiiv 2006/24/EÜ oli nimelt üldisel viisil kohaldatav kõigi isikute ja kõigi elektroonilise side vahendite suhtes ning kõigi liiklusandmete suhtes, ilma ühegi eristuse, piirangu või erandita, mis oleks ette nähtud raskete kuritegude vastu võitlemise eesmärgil (punktid 57–59). Direktiiv ei näinud ette ühtegi objektiivset kriteeriumi, mis võimaldanuks tagada, et pädevatel riigisisestel asutustel on andmetele juurdepääs ja nad saavad hiljem andmeid kasutada üksnes selliste kuritegude ennetamise, avastamise või kohtus menetlemise eesmärgil, mida võib pidada piisavalt rasketeks kuritegudeks, et õigustada sellist riivet; ka ei sätestanud direktiiv materiaal- ega menetlusõiguslikke tingimusi sellise juurdepääsu või kasutamise suhtes (punktid 60–62). Mis viimaseks puudutab andmete säilitamistähtaega, siis nägi

¹³ Seda kohtuotsust käsitleti 2014. aasta aastaaruandes, lk 55.

direktiiv ette vähemalt kuuekuulise tähtaja, ilma et andmeliikidel oleks tehtud mingit vahet selle järgi, milliseid isikuid need puudutavad või kui kasulikud võivad andmed taotletava eesmärgi seisukohalt olla (punktid 63, 64).

Mis lisaks puudutab harta artikli 8 lõikest 3 tulenevaid nõudeid, siis tõdes Euroopa Kohus, et direktiivis 2006/24/EÜ ei ole ette nähtud piisavaid garantiisid, mis võimaldaksid tagada andmete tõhusa kaitsmise kuritarvituste ohu eest ning ebaseadusliku juurdepääsu ja kasutamise eest, ning et samuti ei nõua direktiiv andmete säilitamist liidu territooriumil.

Järelikult ei taganud direktiiv täiel määral, et andmekaitse ja andmeturbe nõuete täitmist kontrollib sõltumatu asutus, nagu on hartas siiski selgelt ette nähtud (punktid 66–68).

2. Õiguse isikuandmete kaitsele tagamine liidu õiguse rakendamisel

21. detsembri 2016. aasta kohtuotsus (suurkoda) Tele2 Sverige (liidetud kohtuasjad C-203/15 ja C-698/15, EU:C:2016:970)¹⁴

Pärast seda, kui Euroopa Kohus oli teinud kohtuotsuse Digital Rights Ireland ja Seitlinger jt ning tunnistanud kehtetuks direktiivi 2006/24/EÜ (vt eespool), esitati Euroopa Kohtule lahendamiseks kaks kohtuasja, mis käsitlesid Rootsis ja Ühendkuningriigis elektroonilise side teenuse pakujate suhtes kehtestatud üldist kohustust säilitada sideandmeid, mille säilitamine oli ette nähtud kehtetuks tunnistatud direktiiviga.

Järgmisel päeval pärast kohtuotsuse Digital Rights Ireland ja Seitlinger jt kuulutamist teavitas telekommunikatsiooniettevõtja Tele2 Sverige Rootsi posti- ja telekommunikatsiooni järelevalveasutust oma otsusest lõpetada andmete säilitamine ning oma kavatsusest kustutada juba registreeritud andmed (kohtuasi C-203/15). Rootsi õiguses oli elektroonilise side teenuse pakujatele nimelt ette nähtud eranditeta kohustus süstemaatiliselt ja pidevalt säilitada kõiki oma abonentide ja registreeritud kasutajate liiklusandmeid ja asukohaandmeid kõigi elektroonilise side vahendite osas. Kohtuasjas C-698/15 olid kolm isikut esitanud kaebuse Ühendkuningriigi andmesäilituskorra kohta, mis võimaldas siseministril kohustada avalik-õiguslikke telekommunikatsiooniettevõtjaid säilitama kõiki sideandmeid maksimaalselt 12 kuu jooksul, välistades siiski sideseansi sisu säilitamise.

Euroopa Kohtu poole pöördusid Kammarrätten i Stockholm (Stockholmi apellatsiooniasutuse halduskohus, Rootsi) ja Court of Appeal (England and Wales) (Civil Division) (apellatsioonikohus (Inglismaa ja Wales) (tsiviilkoda), Ühendkuningriik), paludes Euroopa Kohtul otsustada, kuidas tuleb tõlgendada nn eraelu puutumatus ja elektroonilise side direktiivi 2002/58/EÜ artikli 15 lõiget 1, mis võimaldab liikmesriikidel kehtestada teatavaid erandeid selles direktiivis sätestatud kohustusest tagada elektroonilise side ja sellega kaasnevate liiklusandmete konfidentsiaalsus.

Euroopa Kohus otsustas kõnealuses kohtuotsuses esmalt, et direktiivi 2002/58/EÜ artikli 15 lõikega 1 koostoimes harta artiklitega 7, 8, 11 ja artikli 52 lõikega 1 on vastuolus niisugused riigisisesed õigusnormid nagu Rootsi omad, milles on kuritegevuse vastu võitlemise eesmärgil ette nähtud kõiki elektroonilise side vahendeid puudutav kohustus säilitada üldiselt ja vahet tegemata kõikide abonentide ja registreeritud kasutajate kõik liiklusandmed ja asukohaandmed. Euroopa Kohtu hinnangul väljuvad õigusnormid vältimatult vajaliku piiridest ja demokraatlikus ühiskonnas ei saa neid lugeda põhjendatuks, nagu nõuab artikli 15 lõige 1, tõlgendatuna harta eespool viidatud artikleid arvestades (punktid 99–105, 107, 112, resolutsiooni punkt 1).

14 Seda kohtuotsust käsitleti 2016. aasta aastaaruandes, lk 56.

Sama sättega, tõlgendatuna koostoimes samade harta normidega, on vastuolus ka liikmesriigi õigusnormid, mis reguleerivad liiklusandmete ja asukohaandmete kaitset ja turvalisust ning eelkõige pädevate ametiasutuste juurdepääsu säilitatavatele andmetele, piiramata seda juurdepääsu kuritegevuse vastu võitlemise raames üksnes raske kuritegevuse vastu võitlemisega; nägemata ette, et andmetele juurdepääsu saamise eeltingimus on kohtu või sõltumatu haldusasutuse eelnev kontroll; ning nõudmata, et kõnealuseid andmeid säilitataks liidu territooriumil (punktid 118–122, 125, resolutsiooni punkt 2).

Euroopa Kohus asus aga seisukohale, et direktiivi 2002/58/EÜ artikli 15 lõikega 1 ei ole vastuolus õigusnormid, mis raske kuritegevuse vastu võitlemise eesmärgil võimaldavad niisuguste andmete eesmärgipärasest ennetavat säilitamist, tingimusel et andmete säilitamine oleks säilitatavate andmete liigi, asjassepuutuvate sidevahendite ja isikute ning säilitamise kestuse osas piiratud vältimatult vajalikuga. Nimetatud nõuete täitmiseks peavad need liikmesriigi õigusnormid esiteks sätestama selged ja täpsed eeskirjad, mis võimaldaks tõhusalt kaitsta neid isikuandmeid kuritarvitamise ohu eest. Konkreetsemalt peavad need liikmesriigi õigusnormid ette nägema, millistel asjaoludel ja milliste tingimuste kohaselt võib andmete säilitamise meetme ennetavalt võtta, tagades seeläbi, et niisugune meede piirduks vältimatult vajalikuga. Mis teiseks puudutab sisulisi tingimusi, millele liikmesriigi õigusnormid peavad vastama, et tagada, et need piirduks vältimatult vajalikuga, siis peab andmete säilitamine siiski alati vastama objektiivsetele kriteeriumidele, mis loovad seose säilitatavate andmete ja taotletava eesmärgi vahel. Nimelt peavad need tingimused olema sellised, mis praktikas võimaldaks meetme ulatust ja seeläbi ka puudutatud isikute ringi tõhusalt piirata. Mis puudutab niisugust piirangut, siis liikmesriigi õigusnormid peavad lähtuma objektiivsetest asjaoludest, mis võimaldavad meetme suunata isikute ringile, kellega seotud andmetest võib avalduda kas või kaudne seos raskete kuritegudega, või mis võimaldavad ühel või teisel viisil võidelda raske kuritegevusega või ära hoida suure ohu avalikule julgeolekule (punktid 108–111).

II. Isikuandmete töötlemine direktiivi nr 95/46/EÜ mõttes

1. Isikuandmete töötlemine, mis on direktiivi 95/46/EÜ kohaldamisalast välja jäetud

30. mai 2006. aasta kohtuotsus (suurkoda) parlament vs. nõukogu (C-317/04 ja C-318/04, EU:C:2006:346)

Pärast 11. septembri 2001. aasta terrorirünnakuid olid Ameerika Ühendriigid võtnud vastu õigusnormid, mille kohaselt peavad lennuettevõtjad, kes korraldavad rahvusvahelist lennureisijatevedu Ameerika Ühendriikide territooriumile, läbi selle territooriumi või sealt välja, võimaldama Ameerika Ühendriikide ametiasutusele elektroonilise juurdepääsu nende broneerimis- ja väljumiskontrolli süsteemi ehk Passenger Name Records'i (PNR) andmetele.

Komisjon leidis, et need sätted võivad minna vastuollu nii Euroopa kui ka liidu liikmesriikide isikuandmete kaitse alaste õigusnormidega ning alustas läbirääkimisi Ameerika Ühendriikide ametiasutustega. Läbirääkimiste tulemusel võttis komisjon 14. mail 2004 vastu otsuse 2004/535/EÜ¹⁵, milles tõdes, et Ameerika Ühendriikide Tolli- ja Piirivalveamet (United States Bureau of Customs and Border Protection, edaspidi „CBP“) tagab Euroopa Ühendusest edastatud PNR-andmete piisava kaitsetaseme (edaspidi

¹⁵ Komisjoni 14. mai 2004. aasta otsus Ameerika Ühendriikide Tolli- ja Piirivalveametile edastatavates reisijaregistrites sisalduvate lennureisijate isikuandmete piisava kaitse kohta (ELT L 235, 6.7.2004, lk 11).

„piisava kaitse otsus“). Seejärel võttis nõukogu 17. mail 2004 vastu otsuse 2004/496/EÜ¹⁶, millega kiideti heaks Euroopa Ühenduse ja Ameerika Ühendriikide vahelise lepingu sõlmimine ühenduse liikmesriikide territooriumil asutatud lennuettevõtjate poolt PNR-andmete töötlemise ja edastamise kohta CBP-le.

Euroopa Parlament palus Euroopa Kohtul kaks eespool nimetatud otsust tühistada, väites eelkõige, et piisava kaitse otsus võeti vastu ultra vires; et EÜ artikkel 95 (nüüd ETL artikkel 114) ei olnud sobiv õiguslik alus, et lepingu sõlmimist heaks kiita; ja et nii ühel kui teisel juhul oli rikutud põhiõigusi.

Piisava kaitse otsusega seoses analüüsis Euroopa Kohus esmalt, kas komisjon võis oma otsuse vastuvõtmiseks õiguspäraselt tugineda direktiivile 95/46/EÜ. Niisuguses kontekstis asus Euroopa Kohus seisukohale, et piisava kaitse otsusest tulenevalt kujutab PNR-andmete edastamine CBP-le endast töötlemist, mille ese on avalik julgeolek ja riigi toimingud karistusõiguse valdkonnas. Euroopa Kohus leidis, et kuigi esialgu kogusid lennuettevõtjad PNR-andmeid liidu õiguse valdkonda kuuluva tegevuse ehk teenuse tarbimiseks õigust andva lennukipileti müügi käigus, on piisava kaitse otsuses arvestatud andmete töötlemise iseloom hoopis muud. Nimelt ei puuduta kõnealune otsus mitte teenuse osutamiseks vajalikku andmetöötlust, vaid andmetöötlust, mida peetakse vajalikuks, et tagada avalik julgeolek ja õiguskaits (punktid 56, 57).

Euroopa Kohus otsustas, et kuna eraõiguslikud ettevõtjad kogusid PNR-andmeid kommertseesmärgil ning just nemad korraldasid nende edastamist kolmandasse riiki, siis ei kuulu kõnealune edastamine viidatud sätte kohaldamisalasse. Edastamine toimus sellises ametivõimude poolt loodud raamistikus, mille eesmärk oli tagada avalik julgeolek. Sellest järeldas Euroopa Kohus, et piisava kaitse otsus ei kuulu direktiivi kohaldamisalasse, sest see otsus puudutab isikuandmete töötlemist, mis on direktiivi kohaldamisalast välja jäetud. Euroopa Kohus tühistas sellest lähtudes piisava kaitse otsuse (punktid 58, 59).

Mis puudutab nõukogu otsust, siis tuvastas Euroopa Kohus, et EÜ artikkel 95 koostoimes direktiivi 95/46/EÜ artikliga 25 ei anna ühendusele pädevust sõlmida Ameerika Ühendriikidega kõnealune leping. Leping käsitleb sama andmeedastust, mis piisava kaitse otsuski, seega sellist andmetöötlust, mis ei kuulu direktiivi kohaldamisalasse. Sellest lähtudes tühistas Euroopa Kohus otsuse, millega nõukogu oli lepingu sõlmimise heaks kiitnud (punktid 67–69).

11. detsembri 2014. aasta kohtuotsus Ryneš (C-212/13, EU:C:2014:2428)

Korduvate rünnakute tõttu paigaldas F. Ryneš oma maja külge turvakaamera. Pärast järgmist tema maja suhtes toime pandud rünnakut võimaldasid kaamera salvestised tuvastada kaks kahtlusosalust, kelle suhtes alustati kriminaalmenetlust. Üks kahest kahtlusalusest vaidlustas turvakaamera abil salvestatud andmete töötlemise seaduslikkuse Tšehhi isikuandmete kaitse ametis, kes tuvastas, et F. Ryneš oli rikkunud isikuandmete kaitse eeskirju ning määras viimasele trahvi.

Nejvyšší správní soud (Tšehhi kõrgeim halduskohus), kes lahendas F. Ryneši kassatsioonkaebust Městský soud v Praze (Praha linnakohus, Tšehhi Vabariik) otsuse peale, millega oli jäetud isikuandmete kaitse ameti otsus muutmata, palus Euroopa Kohtul selgitada, kas salvestised, mille F. Ryneš oli teinud oma elu, tervise ja vara kaitseks, kujutasid endast isikuandmete töötlemist, mis ei olnud hõlmatud direktiiviga 95/46/EÜ, sest need oli teinud füüsiline isik üksnes isiklikel või kodustel eesmärkidel selle direktiivi artikli 3 lõike 2 teise taande tähenduses.

¹⁶ Nõukogu 17. mai 2004. aasta otsus 2004/496/EÜ, mis käsitleb Euroopa Ühenduse ja Ameerika Ühendriikide vahelise lepingu sõlmimist lennuettevõtjate poolt reisijate isikuandmete töötlemise ja edastamise kohta Ameerika Ühendriikide Sisejulgeolekuministeeriumi Tolli ja Piirivalvebüroole (ELT L 183, 20.5.2004, lk. 83; parandus ELT L 255, 30.9.2005, lk 168).

Euroopa Kohus otsustas, et füüsilise isiku poolt tema perekonna eluasemeks oleva maja külge omanike vara, tervise ja elu kaitseks paigaldatud ja isikutest pidevalvestusseadmesse ehk kõvakettale videosalvestust tegeva kaamerasüsteemi kasutamine, kui selline süsteem jälgib ka avalikku ruumi, ei ole isikuandmete töötlemine üksnes isiklikel või kodustel eesmärkidel (punkt 35 ja resolutsioon).

Sellega seoses tuletas Euroopa Kohus meelde, et harta artikliga 7 tagatud põhiõiguse eraelu puutumatusle kaitse nõuab, et isikuandmete kaitse erandite ja piirangute puhul tuleb piirduda vältimatult vajalikuga. Kuivõrd direktiivi 95/46/EÜ sätteid tuleb osas, milles need reguleerivad põhivabadusi ja eriti õigust eraelu puutumatusle riivata võivat isikuandmete töötlemist, tingimata tõlgendada hartas sätestatud põhiõigusi arvestades, tuleb direktiivi artikli 3 lõike 2 teises taandes ette nähtud erandit tõlgendada kitsalt (punktid 27–29). Selle sätte sõnastus ise arvab „üksnes“ isiklikel või kodustel eesmärkidel toimuva andmete töötlemise direktiivi 95/46/EÜ kohaldamisalast välja. Ent osas, milles niisugune videovalve kas või osaliselt ulatub avalikku ruumi ja on seetõttu suunatud selle vahendi abil andmete töötleja isiklikust sfäärist väljapoole, ei saa seda pidada tegevuseks, millega tegeldakse üksnes „isiklikel või kodustel“ eesmärkidel nimetatud sätte tähenduses (punktid 30, 31, 33).

2. Mõiste „isikuandmed“

19. oktoobri 2016. aasta kohtuotsus Breyer (C-582/14, EU:C:2016:779)¹⁷

Patrick Breyer esitas Saksa tsiviilkohtutele kaebuse, et Saksamaa Liitvabariigil keelataks kas otse või kolmandate isikute vahendusel salvestada elektroonilisi andmeid, mis edastati pärast Saksamaa föderaalasutuste veebisaitide iga külastamist. Rünnete ärahoidmiseks ja „ründajate“ kriminaalvastutusele võtmise võimaldamiseks salvestasid Saksamaa föderaalasutuste elektrooniliste teabe- ja sideteenuste pakkujad andmeid, mille hulka kuulus „dünaamiline“ IP-aadress ehk IP-aadress, mis iga uue interneti mineku korral muutub, ning saidi külastamise kuupäev ja kellaaeg. Erinevalt staatilistest IP-aadressidest ei võimaldanud dünaamilised IP-aadressid üldsusele kättesaadavate failide abil a priori ühendada kindlat arvutit ja füüsilist võrguühendust, mida võrguühenduse pakkuja kasutas. Salvestatud andmed ei andnud elektrooniliste teabe- ja sideteenuste pakkujale iseenesest võimalust kasutajat tuvastada. Seevastu olid internetiühenduse pakkujal täiendavad andmed, mis ühendatuna selle IP-aadressiga oleksid võimaldanud selle kasutaja tuvastada.

Niisuguses kontekstis palus Bundesgerichtshof (Saksamaa kõrgeim üldkohus), kellele oli esitatud kassatsioonkaebus, Euroopa Kohtul selgitada, kas IP-aadress, mida elektrooniliste teabe- ja sideteenuste pakkuja oma veebisaidi külastuste kohta salvestab, kujutab endast teenusepakkuja jaoks isikuandmeid.

Euroopa Kohus märkis esiteks, et selleks, et andmeid saaks kvalifitseerida direktiivi 95/46/EÜ artikli 2 punkti a tähenduses „isikuandmeteks“, ei ole nõutud, et kõik isikut tuvastada võimaldavad andmed oleksid ühe isiku valduses. Asjaolu, et veebisaidi kasutaja tuvastamiseks vajalikud täiendavad andmed ei ole mitte elektrooniliste teabe- ja sideteenuste pakkuja valduses, vaid selle kasutaja internetiühenduse pakkuja valduses, ei näi seega välistavat, et elektrooniliste teabe- ja sideteenuste pakkuja poolt salvestatud dünaamilised IP-aadressid on selle teenusepakkuja jaoks isikuandmed direktiivi 95/46/EÜ artikli 2 punkti a tähenduses (punktid 43, 44).

Sellest tulenevalt otsustas Euroopa Kohus, et dünaamiline IP-aadress, mille elektrooniliste teabe- ja sideteenuste pakkuja salvestab hetkel, kui isik külastab veebisaiti, mille see teenusepakkuja teeb üldsusele kättesaadavaks, kujutab selle teenusepakkuja suhtes direktiivi 95/46/EÜ artikli 2 punkti a tähenduses isikuandmeid, kui tal on seaduslikud vahendid, mis võimaldavad andmesubjekti tuvastada

¹⁷ Seda kohtuotsust käsitleti 2016. aasta aastaaruandes, lk 55.

tänu andmesubjekti puudutavale täiendavale teabele, mis on selle isiku internetiühenduse pakkuja valduses (punkt 49, resolutsiooni punkt 1).

20. detsembri 2017. aasta kohtuotsus Nowak (C-434/16, ECLI:EU:C:2017:582)

Raamatupidamise praktikant Peter Nowak kukkus läbi Iirimaa raamatupidamiskspertide instituudi korraldatud eksamil. Ta esitas andmekaitseeaduse artikli 4 alusel taotluse tutvuda kõigi teda puudutavate isikuandmetega, mis olid raamatupidamiskspertide instituudi käes. Raamatupidamiskspertide instituut edastas P. Nowakile teatavad dokumendid, aga keeldus edastamast tema eksamitöö koopiast, väites, et see ei sisalda andmekaitseeaduse mõttes P. Nowakit puudutavaid isikuandmeid.

Kuivõrd andmekaitsevolinik jättis samal põhjendusel isikuandmetega tutvumise taotluse rahuldamata, pöördus P. Nowak liikmesriigi kohtute poole. Supreme Court (Iirimaa kõrgeim kohus), kes lahendas P. Nowaki edasikaebust, pöördus Euroopa Kohtu poole küsimusega, kas direktiivi 95/46/EÜ artikli 2 punkti a tuleb tõlgendada nii, et niisugustel asjaoludel nagu põhikohtuasjas kujutavad eksaminandi poolt kutsealasel eksamil antud kirjalikud vastused ja võimalikud märkused, mille eksamineerija on neile lisanud, endast selle sätte mõttes eksaminandi isikuandmeid.

Esiteks märkis Euroopa Kohus, et selleks, et andmeid saaks kvalifitseerida „isikuandmeteks“ direktiivi 95/46/EÜ artikli 2 punkti a tähenduses, ei ole nõutud, et kõik andmesubjekti tuvastada võimaldavad andmed oleksid ühe isiku valduses. Lisaks, olukorras, kus eksamineerijale ei ole eksaminandi isik tema eksamitöö vastuste hindamise ajal teada, valdab eksamit korraldav üksus, praegusel juhtumil raamatupidamiskspertide instituut, siiski vajalikku infot, mis võimaldab tal raskusteta ja kahtlusteta eksaminandi tuvastada, lähtudes tema eksamitööle või selle pealdislehele kantud identifitseerimisnumbrist, ja seega teada saada, et see oli just see eksaminand, kes vastavad vastused andis.

Teiseks tõdes Euroopa Kohus, et kirjalikud vastused, mille eksaminand kutsealasel eksamil annab, kujutavad endast eksaminandi isikut puudutavat teavet. Vastuste sisu peegeldab eksaminandi teadmiste ja oskuste taset konkreetses valdkonnas ning vajaduse korral ka tema arutlusoskusi, analüüsi- ja kriitilise mõtlemise võimet. Lisaks on nende vastuste kogumise eesmärk hinnata eksaminandi kutsealaseid võimeid ja tema võimekust vastaval alal tegutseda. Eelkõige eksaminandi eksamil õnnestumist või ebaõnnestumist kajastava teabe kasutamine võib avaldada mõju eksaminandi õigustele ja huvidele, sest see võib otsustada või mõjutada näiteks isiku võimalust vastaval kutsealal tegutsema asuda või saada taotletud ametikoht. Tõdemus, et kirjalikud vastused, mille eksaminand kutsealasel eksamil annab, kujutavad endast tulenevalt nende sisust, eesmärgist ja toimest eksaminandi puudutavat teavet, kehtib muu hulgas samuti juhtumil, kui tegemist on avatud materjalidega eksamiga.

Kolmandaks, mis puudutab eksamineerija märkusi eksaminandi vastuste kohta, siis leidis Euroopa Kohus, et need kujutavad endast, nagu eksaminandi poolt eksami kestel antud vastusedki, teavet, mis puudutab vastavat eksaminandi, sest need märkused peegeldavad eksamineerija arvamust või hinnangut eksaminandi individuaalsele sooritusele eksamil ja eelkõige tema teadmistele ja oskustele asjassepuutuvas valdkonnas. Nende märkuste eesmärk ongi nimelt dokumenteerida eksamineerija hinnang eksaminandi sooritusele ja need võivad avaldada eksaminandile mõju.

Neljandaks otsustas Euroopa Kohus, et eksaminandi kirjalikke vastuseid kutsealasel eksamil ja eksamineerija võimalikke märkusi nende kohta võidakse direktiivi 95/46/EÜ artikli 6 lõike 1 punktide d ja e mõttes eriti täpsuse ja säilitamisvajaduse seisukohast kontrollida, ning et neid võidakse direktiivi artikli 12 punkti b alusel parandada või kustutada. Asjaolu, et eksaminandile antakse direktiivi artikli 12 punkti a alusel õigus vastuste ja märkustega tutvuda, on kantud direktiivi eesmärgist tagada, et eksaminandi õigus eraelu puutumatusle on teda puudutavaid andmeid käsitlevas osas kaitstud ja seda

sõltumata küsimusest, kas eksaminandil on selline andmetega tutvumise õigus ka vastavalt eksamimenetluse suhtes kohaldatavale riigisisesele õigusele. Euroopa Kohus rõhutas siiski, et direktiivi 95/46/EÜ artikli 12 punktidest a ja b tulenevad õigused andmetega tutvuda ja neid parandada ei laiene eksamiküsimustele, sest need ei kujuta sellisena endast eksaminandi isikuandmeid.

Neid asjaolusid arvestades otsustas Euroopa Kohus, et niisugustel asjaoludel nagu põhikohtuasjas kujutavad eksaminandi poolt kutsealasel eksamil antud kirjalikud vastused ja võimalikud märkused, mille eksamineerija on neile lisanud, endast direktiivi 95/46/EÜ artikli 2 punkti a mõttes isikuandmeid.

3. Mõiste „isikuandmete töötlemine”

6. novembri 2003. aasta kohtuotsus (täiskogu) Lindqvist (C-101/01, EU:C:2003:596)

Rootsi luteri kiriku koguduse vabatahtlik Bodil Lindqvist tegi oma personaalarvutiga veebilehed, kus ta avaldas isikuandmed mitme isiku kohta, kes töötasid nagu temagi vabatahtlikena selle koguduse juures. B. Lindqvistile määrati trahv, sest ta tegeles isikuandmete automatiseeritud töötlemisega sellest eelnevalt Rootsi Datainspektionile (elektroonilisel teel edastatavate andmete kaitse üle järelevalvet teostav ametiasutus) kirjalikult teatamata, edastas ilma loata töödeldud isikuandmeid kolmandatesse riikidesse ja töötles delikaatseid isikuandmeid.

B. Lindqvist kaebas selle otsuse edasi Göta hovrätti (Göta apellatsioonikohus, Rootsi), kes omakorda esitas Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse, et viimane selgitaks eelkõige, kas B. Lindqvist tegeles „isikuandmete täielikult või osaliselt automatiseeritud töötlemisega” direktiivi 95/46/EÜ tähenduses.

Euroopa Kohus tõdes, et toiming, mis seisneb veebilehel erinevatele isikutele osutamises ja nende isiku äranäitamises kas nime või muude vahendite, näiteks telefoninumbri või nende töötingimusi ja vaba aja harrastusi puudutava teabe alusel, on „isikuandmete täielikult või osaliselt automatiseeritud töötlemine” kõnealuse direktiivi tähenduses (punkt 27, resolutsiooni punkt 1). Isikuandmete selline töötlemine vabatahtliku või usulise tegevuse huvides ei kuulu ühegi selles direktiivis sätestatud erandi alla, sest see ei kuulu avaliku julgeoleku kategooriasse kuuluvate tegevuste hulka ega ka üksnes isiklikel või kodustel eesmärkidel toimuvate tegevuste hulka, mis jäävad väljapoole direktiivi kohaldamisala (punktid 38, 43–48, resolutsiooni punkt 2).

13. mai 2014. aasta kohtuotsus (suurkoda) Google Spain ja Google (C-131/12, EU:C:2014:317)

Hispaania kodanik esitas 2010. aastal Agencia Española de Protección de Datos'ile (Hispaania andmekaitseamet) kaebuse laia levikuga Hispaania päevalehe Vanguardia Ediciones SLi toimetuse ja Google Spaini ning Google'i peale. See isik väitis, et kui internetikasutaja sisestab Google'i otsingumootoris tema nime, kuvatakse otsingutulemustes lingid kahele La Vanguardia ajalehe 1998. aasta leheküljele, kus on avaldatud teade tema võlgade tõttu arestitud kinnisvara enampakkumise kohta. Kaebaja nõudis selles kaebuses esiteks, et La Vanguardiat kohustataks need leheküljed eemaldama või neid muutma või kasutama otsingumootorite võimaldatavaid vahendeid tema isikuandmete kaitseks. Teiseks nõudis ta, et äriühingut Google Spain või Google kohustataks eemaldama või peitma tema isikuandmed nii, et need ei ilmuks enam otsingutulemustes ega annaks linke La Vanguardia ajalehele.

Hispaania andmekaitseamet jättis La Vanguardia peale esitatud kaebuse rahuldamata, pidades teabe avaldamist õiguspäraseks, ent rahaldas kaebuse äriühinguid Google Spain ja Google puudutavas osas ja kohustas neid kaht äriühingut eemaldama andmed otsinguindeksist ja muutma edasise tutvumise kõnealuste andmetega võimatuks. Nimetatud äriühingud esitasid selle otsuse peale eraldi kaebused

Audiencia Nacionalile (üleriigiline kohus, Hispaania), nõudega, et Hispaania andmekaitseameti otsus tühistataks. Audiencia Nacional esitas Euroopa Kohtule terve rea eelotsuse küsimusi.

Sellega seoses avanes Euroopa Kohtul võimalus täpsustada direktiivi 95/46/EÜ kontekstis mõistet „isikuandmete töötlemine“ internetis.

Euroopa Kohus otsustas, et otsingumootori tegevust, mis seisneb kolmandate isikute poolt internetis avaldatud või sinna lisatud teabe leidmises, automaatses indekseerimises, ajutises säilitamises ja lõpuks internetikasutajatele kättesaadavaks tegemises teatavas eelistusjärjekorras, tuleb pidada „isikuandmete töötlemiseks“, kui see teave sisaldab isikuandmeid (resolutsiooni punkt 1). Euroopa Kohus tuletas lisaks meelde, et direktiivis loetletud toiminguid tuleb pidada isikuandmete töötlemiseks ka juhul, kui need puudutavad üksnes teavet, mis on meedias juba avaldatud. Kui direktiivi kohaldamisel tehtaks niisugusel juhtumil üldine erand, kaotaks direktiiv suuresti oma mõtte (punktid 29, 30).

4. Isikuandmete töötlemise seaduslikkuse kriteeriumid direktiivi 95/46/EÜ artikli 7 kontekstis

16. detsembri 2008. aasta kohtuotsus (suurkoda) Huber (C-524/06, EU:C:2008:724)¹⁸

Saksamaa Liitvabariigi migratsiooni- ja pagulasamet (Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, Saksamaa) haldas tsentraliseeritult välismaalaste registrit, kuhu olid koondatud teatavad isikuandmed välismaalaste kohta, kes elavad Saksamaa territooriumil rohkem kui kolmekuulise ajavahemiku jooksul. Keskregistrit kasutati statistika eesmärgil ning seda kasutasid ka julgeolekuasutused ja politsei, samuti kohtud oma volituste kasutamisel kuritegelike või avalikku julgeolekut ohustavate tegude vastu võitlemisel ja nende uurimisel.

Austria kodanik Heinz Huber asus 1996. aastal elama Saksamaale, et pidada seal füüsilisest isikust ettevõtjana kindlustusagendi ametit. Leides, et teda on tema kohta keskregistris sisalduvate andmete töötlemisega diskrimineeritud, iseäranis kuna Saksa kodanike kohta sellist registrit ei peeta, taotles H. Huber nende andmete kustutamist.

Niisuguses kontekstis palus Oberverwaltungsgericht für das Land Nordrhein-Westfalen (Põhja-Rein-Vestfaali liidumaa kõrgeim halduskohus, Saksamaa), kelle poole vaidluse lahendamiseks pöörduti, Euroopa Kohtul selgitada, kas kirjeldatud registris toimuv isikuandmete töötlemine on liidu õigusega kooskõlas.

Euroopa Kohus tuletas esmalt meelde, et liidu kodaniku õigus elada liikmesriigis, mille kodanik ta ei ole, ei ole tingimusteta, vaid võib olla allutatud piirangutele. Sellise registri kasutamine elamisõigust käsitlevate õigusnormide kohaldamise eest vastutava ametiasutuse abistamiseks on põhimõtteliselt õiguspärane ning selle olemust arvestades kooskõlas EÜ artikli 12 lõikes 1 (nüüd ETL artikli 18 esimene lõik) toodud kodakondsuse alusel diskrimineerimise keeluga. Sellisesse registrisse ei või aga olla kantud muud teavet peale selle, mis on nimetatud eesmärgi saavutamiseks isikuandmete kaitse direktiivi tähenduses vajalik (punktid 54, 58, 59).

Mis puudutab direktiivi 95/46/EÜ artikli 7 punktis e sisalduvat töötlemise vajalikkuse mõistet, siis tuletas Euroopa Kohus esmalt meelde, et tegemist on liidu õiguse autonoomse mõistega, mida tuleb tõlgendada nii, et see oleks täielikult kooskõlas direktiivi 95/46/EÜ eesmärgiga, mis on määratletud selle direktiivi artikli 1 lõikes 1. Seejärel tõi Euroopa Kohus, et isikuandmete töötlemise süsteem on liidu õigusega

¹⁸ Seda kohtuotsust käsitleti 2008. aasta aastaaruandes, lk 41.

kooskõlas, kui see sisaldab üksnes neid andmeid, mis on vajalikud selleks, et asjaomased ametiasutused saaksid neid õigusnorme kohaldada ja kui selle tsentraliseeritus võimaldab neid õigusnorme tõhusamalt kohaldada elamisõiguse suhtes, mis on liidu kodanikel, kes ei ole kõnealuse liikmesriigi kodanikud.

Igal juhul ei saa direktiivi 95/46/EÜ artikli 7 punkti e tähenduses vajalikuks pidada sellises registris nimeliste isikuandmete säilitamist ja töötlemist statistika eesmärgil (punktid 52, 66, 68).

Seoses registris sisalduvate andmete kasutamisega kuritegevuse vastases võitluses märkis Euroopa Kohus, et niisuguse võitluse eesmärk on toimepandud kuritegude ja muude õigusrikkumiste lahendamine, sõltumata nende toimepanijate kodakondsusest. Sellest tulenevalt ei saa liikmesriigi jaoks kuritegevuse vastase võitluse seisukohast olla tema kodanike olukord erinev tema territooriumil elavate välismaalastest liidu kodanike olukorrast. Seega on tema kodanike ja nende liidu kodanike erinev kohtlemine, mida tekitab kuritegevuse vastase võitluse eesmärgil üksnes nende liidu kodanike isikuandmete süstemaatiline töötlemine, kes ei ole asjaomase liikmesriigi kodanikud, EÜ artikli 12 lõikega 1 keelatud diskrimineerimine (punktid 78–80).

24. novembri 2011. aasta kohtuotsus ASNEF ja FECEMD (C-468/10 ja C-469/10, EU:C:2011:777)

Asociación Nacional de Establecimientos Financieros de Crédito (ASNEF) ühelt poolt ja Federación de Comercio Electrónico y Marketing Directo (FECEMD) teiselt poolt esitasid Tribunal Supremole (Hispaania kõrgeim kohus) kaebuse, vaidlustamaks rida artikleid kuninga dekreedis 1720/2007, millega rakendati direktiivi 95/46/EÜ üle võtnud konstitutsioonilist seadust 15/1999.

ASNEF ja FECEMD leidsid eelkõige, et Hispaania õiguses lisatakse andmete ilma andmesubjekti nõusolekuta töötlemise eeltingimusena lisanõue, mida direktiivis 95/46/EÜ ei ole, nimelt et andmed peavad olema „avalikkusele kättesaadavas allikas“, mis on loetletud konstitutsioonilise seaduse 15/1999 artikli 3 punktis j. Nad väitsid, et nimetatud seadus ja kuninga dekreet 1720/2007 piiravad direktiivi 95/46/EÜ artikli 7 punkti f ulatust. Selle punkti kohaselt eeldab isikuandmete töötlemine andmesubjekti nõusolekuta, et vastutav töötleja või andmeid saav kolmas isik või kolmandad isikud tegutsevad õigustatud huvides.

Sellega seoses märkis Euroopa Kohus esmalt, et direktiivi 95/46/EÜ artikkel 7 näeb ette ammendava ja piirava loetelu juhtudest, millal ilma andmesubjekti nõusolekuta isikuandmete töötlemist võib pidada seaduslikuks. Liikmesriigid ei saa seega direktiivi artikli 5 alusel lisada muid isikuandmete töötlemise seaduslikkust puudutavaid kriteeriume nendele, mis on juba ette nähtud direktiivi artiklis 7, ega muuta täiendavaid nõudeid kehtestades nende kriteeriumide ulatust, mis on ette nähtud kõnealuses artiklis 7. Direktiivi artikkel 5 lubab liikmesriikidel üksnes selle direktiivi II peatüki sätetega – ja järelikult sama direktiivi artikliga 7 – lubatud ulatuses määrata täpsemalt kindlaks tingimused, millal isikuandmete töötlemine on seaduslik (punktid 30, 32, 33).

Täpsemalt, et läbi viia selles asjas vastanduvate õiguste ja huvide vajalik kaalumine, mida nõuab direktiivi 95/46/EÜ artikli 7 punkt f, võivad liikmesriigid kehtestada suuniseid. Samuti võivad nad võtta arvesse asjaolu, et nimetatud töötlemisega põhjustatud andmesubjekti põhiõiguste riive raskus võib varieeruda sõltuvalt sellest, kas kõnesolevad andmed sisalduvad juba avalikkusele kättesaadavates allikates või mitte (punktid 44 ja 46).

Euroopa Kohus leidis aga siiski, et kui riigisisised õigusnormid välistavad teatavate isikuandmete kategooriate osas nende töötlemise võimaluse, nähes nende kategooriate suhtes lõplikult ette vastanduvate õiguste ja huvide kaalumise tulemuse, ilma et oleks lubatud konkreetse juhtumi erilistest asjaoludest lähtuv teistsugune tulemus, ei ole enam tegemist täpsustamisega direktiivi 95/46/EÜ artikli 5 tähenduses. Eelnevalt tulenevalt järeldas Euroopa Kohus, et direktiivi 95/46/EÜ artikli 7 punktiga f on

vastuolus, kui liikmesriik välistab kategooriliselt ja üldiselt teatud isikuandmete kategooriate töötlemise, ilma et oleks lubatud kaaluda konkreetsel juhtumil vastanduvaid õigusi ja huve (punktid 47, 48).

19. oktoobri 2016. aasta kohtuotsus Breyer (C-582/14, EU:C:2016:779)

Kõnealusel kohtuotsuses (vt ka alajaotus II.2. „Mõiste „isikuandmed““) tegi Euroopa Kohus muu hulgas otsuse selle kohta, kas direktiivi 95/46/EÜ artikli 7 punktiga f on vastuolus riigisisene säte, mille kohaselt võib elektrooniliste teabe- ja sideteenuste osutaja koguda ja kasutada kasutaja isikuandmeid ilma tema nõusolekuta üksnes juhul, kui see on vajalik kasutaja poolt elektrooniliste teabe- ja sideteenuste konkreetse kasutuselevõtu võimaldamiseks ja arve esitamiseks, ning mille kohaselt ei saa elektrooniliste teabe- ja sideteenuste üldise toimimise tagamise eesmärk õigustada andmete kasutamist pärast vastava side toimumist.

Euroopa Kohus otsustas, et kõne all olevad liikmesriigi õigusnormid on vastuolus direktiivi 95/46/EÜ artikli 7 punktiga f. Nimelt on isikuandmete töötlemine selle sätte mõttes seaduslik üksnes juhul, kui see on vastutava andmetöötleja või andmeid saava kolmanda isiku või kolmandate isikute õigustatud eesmärgi saavutamiseks vajalik, tingimusel et ei prevaleeri puudutatud isiku huvi või tema põhiõigused ja -vabadused. Käesolevas kohtuasjas välistasid Saksamaa õigusnormid aga kategooriliselt ja üldiselt teatud isikuandmete kategooriate töötlemise, ilma et oleks lubatud kaaluda konkreetsel juhtumil vastanduvaid õigusi ja huve. Seega piirasid need ebaseaduslikult direktiivi 95/46/EÜ artikli 7 punktis f sätestatud põhimõtte ulatust, välistades selle, et elektrooniliste teabe- ja sideteenuste üldise toimimise tagamise eesmärki võidakas kaaluda kasutajate huvi või põhiõiguste ja -vabadustega (punktid 62–64, resolutsiooni punkt 2).

4. mai 2017. aasta kohtuotsus Rīgas satiksme (C-13/16, EU:C:2017:336)

See kohtuasi käsitles kohtuvaidlust Riia politseiameti ja Rīgas satiksme (Riia linna trollibussiteenust osutav äriühing) vahel liiklusõnnetuse tekitaja isikuandmete avalikustamise taotluse üle. Liiklusõnnetuse toimumise ajal oli üks taksojuht jätnud oma sõiduki teeveerele seisma. Just siis, kui Rīgas satiksme troll taksost mööda sõitis, avas takso tagaistmel istuv klient sõiduki ukse, mis trollikeret riivas ning seda kahjustas. Hagi esitamiseks pöördus Rīgas satiksme muu hulgas politseiameti poole, paludes teavet õnnetuse põhjustanud isiku kohta. Politseiamet keeldus avalikustamast takso kliendi isikukoodi ja elukohta ning dokumente liiklusõnnetuses osalenute selgitustega, põhjendades keeldumist sellega, et karistuse määramisega päädiva väärteomenetlusega seonduvat teavet saab anda üksnes menetlusosalistele ning viidates isikukoodi ja aadressi puudutavas töigale, et isikuandmete kaitse seadus keelab eraõiguslike isikute kohta niisuguse info avaldamise.

Neil asjaoludel otsustas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments (Läti kõrgeima kohtu halduskolleegium) esitada Euroopa Kohtule küsimuse, kas direktiivi 95/46/EÜ artikli 7 punkt f näeb ette kohustuse avalikustada kolmandale isikule isikuandmeid, mis võimaldavad kolmandal isikul esitada tsiviilkohtusse nõude andmekaitse subjekti tekitatud kahju hüvitamiseks, ja kas asjaolu, et see isik on alaealine, võib mõjutada kõnealuse sätte tõlgendust.

Euroopa Kohus otsustas, et direktiivi 95/46/EÜ artikli 7 punkt f tuleb tõlgendada nii, et selles ei ole kehtestatud kohustust avalikustada kolmandale isikule isikuandmeid, mis võimaldavad kolmandal isikul esitada tsiviilkohtusse nõude kahju hüvitamiseks, mille tekitab andmekaitse subjekt. Direktiivi artikli 7 punktiga f ei ole siiski vastuolus, kui andmed avalikustatakse riigisisese õiguse alusel ja järgides kõnealusel sättes ette nähtud tingimusi (punktid 27, 34 ja resolutsioon.).

Selles kontekstis märkis Euroopa Kohus, et kui liikmesriigi kohtu teostatavast kontrollist ei tulene teisiti, ei näi niisugustel tingimustel, nagu on kõne all käesolevas kohtuasjas, olevat põhjendatud keelduda

seetõttu, et kahju tekitaja on alaealine, kannatanule selliste isikuandmete avalikustamisest, mis võimaldavad esitada kahju hüvitamise nõude kahju tekitaja vastu või vajaduse korral vanemlikku vastutust omavate isikute vastu (punkt 33).

27. septembri 2017. aasta kohtuotsus Puškár (C-73/16, EU:C:2017:725)

Põhikohtuasjas esitas Peter Puškár Najvyšší súd Slovenskej republiky (Slovaki Vabariigi kõrgeim kohus) kaebuse, paludes, et nimetatud kohus kohustaks Finančné riaditeľstvo'd (finantsamet) ja selle alla kuuluvaid maksuasutusi ning Kriminálny úrad finančnej správyd (finantskuritegude vastase võitluse büroo) mitte kandma tema nime registrisse, millesse on kantud isikud, keda finantsamet peab variisikuteks, ja mille finantsamet on koostanud maksude kogumise raames ning mida ajakohastavad finantsamet ja finantskuritegude vastase võitluse büroo (edaspidi „vaidlusalune register“). Lisaks palus kaebaja kustutada kõik teda puudutavad kanded neist registritest ja finantshalduse infosüsteemist.

Neil asjaoludel pöördus Najvyšší súd Slovenskej republiky (Slovaki Vabariigi kõrgeim kohus) Euroopa Kohtu poole muu hulgas küsimusega, kas harta artiklis 7 ette nähtud õigust era- ja perekonnaelu, kodu ja sõnumite puutumatusesse ning harta artiklis 8 ette nähtud õigust isikuandmete kaitsele võib tõlgendada nii, et liikmesriik ei või ilma andmesubjekti nõusolekuta luua isikuandmete registreid maksude kogumise eesmärgil ehk teisisõnu, kas isikuandmete kogumine, mida viib läbi haldusorgan maksupettustega võitlemiseks, kätkeb endas riski.

Euroopa Kohus otsustas, et direktiivi 95/46/EÜ artikli 7 punktiga e ei ole vastuolus, kui liikmesriigi ametiasutused töötlevad isikuandmeid maksude kogumise ja maksupettustega võitlemise eesmärgil nii, nagu seda on tehtud sellise isikute registri koostamisega, nagu on kõne all põhikohtuasjas, ilma et neil oleks selleks andmesubjektide nõusolek, tingimusel, esiteks, et neile asutustele on pandud liikmesriigi õigusaktidega üldiste huvidega seotud ülesannete täitmine selle sätte tähenduses, selle registri koostamine ja sellesse andmesubjektide nimede kandmine on tegelikult sobiv ja vajalik taotletavate eesmärkide saavutamiseks ning on piisav alus eeldada, et andmesubjektid on selles registris põhjendatult, ning teiseks, et täidetud on kõik direktiivis 95/46/EÜ ette nähtud sellise isikuandmete töötlemise seaduslikkuse tingimused (punkt 117, resolutsiooni punkt 3).

Euroopa Kohus märkis selle kohta, et eelotsusetaotluse esitanud kohus peab kontrollima, kas vaidlusaluse registri koostamine on vajalik põhikohtuasjas kõne all olevate üldiste huvidega seotud ülesannete täitmiseks, arvestades eelkõige vaidlusaluse registri koostamise täpset eesmärki, registris olevatele isikutele kaasnevaid õiguslikke tagajärgi ja seda, kas register on avalik või mitte. Lisaks, mis puudutab proportsionaalsuse põhimõtet, siis peab liikmesriigi kohus kontrollima, kas vaidlusaluse registri koostamine ja sellesse andmesubjektide nimede kandmine on sobivad meetmed nendega taotletud eesmärkide saavutamiseks ning kas nende eesmärkide saavutamiseks ei ole muid, vähem piiravaid meetmeid (punktid 111, 112, 113).

Euroopa Kohus tõdes ka, et vaidlusalusesse registrisse kandmine võib sellesse kantud isiku teatavaid õigusi kahjustada. Registrisse kandmine võib nimelt kahjustada tema mainet ja mõjutada tema suhteid maksuasutustega. Registrisse kandmine võib ka mõjutada kõnealuse isiku süütuse presumptsiooni, mis on sätestatud harta artikli 48 lõikes 1, ning samuti vaidlusalusesse registrisse kantud füüsiliste isikutega seostatud juriidiliste isikute ettevõtlusvabadust, mis on sätestatud harta artiklis 16. Niisugune sekkumine võib olla sobiv ainult juhul, kui on piisavalt alust kahtluseks, et andmesubjekt tegutseb temaga seostatud juriidiliste isikute juhtkonnas fiktiivselt ning kahjustab sellega maksude kogumist ja maksupettustega võitlemist (punkt 114).

Lisaks leidis Euroopa Kohus, et kui esinevad põhjused piirata direktiivi 95/46/EÜ artikli 13 alusel selle direktiivi artiklis 6 ja artiklites 10-12 ette nähtud teatavaid õigusi, nagu andmesubjekti õigus teabele, siis peab selline piirang olema vajalik, et kaitsta mõnd artikli 13 lõikes 1 nimetatud huvi, nagu muu hulgas

olulised majanduslikud ja rahanduslikud huvid maksude valdkonnas, ning see piirang peab põhinema seadusandlikel aktidel (punkt 116).

III. Isikuandmete edastamine kolmandatesse riikidesse

6. novembri 2003. aasta kohtuotsus (täiskogu) *Lindqvist (C-101/01, EU:C:2003:596)*¹⁹

Selles kohtuotsuses (vt ka alajaotus II.3. „Mõiste „isikuandmete töötlemine““) palus eelotsusetaotluse esitanud kohus eelkõige selgitada, kas Bodil Lindqvist tegeles kõnealuse direktiivi mõttes isikuandmete edastamisega kolmandasse riiki.

Euroopa Kohus otsustas, et „andmete edastamist kolmandatesse riikidesse“ direktiivi 95/46/EÜ artikli 25 tähenduses ei ole toimunud, kui liikmesriigis asuv isik sisestab isikuandmed veebilehele, mis on salvestatud samas riigis või teises liikmesriigis asuva füüsilise või juriidilise isiku serveris, kus asub selle veebilehega tutvumist võimaldav veebisait nii et need andmed muutuvad kättesaadavaks igaühele, kes kasutab internetti, kaasa arvatud kolmandates riikides asuvad isikud (punkt 71, resolutsiooni punkt 4).

Arvestades sellega seoses esiteks interneti arengutaset direktiivi 95/46/EÜ väljatöötamise ajal ja teiseks seda, et IV peatükis, kuhu kuulub artikkel 25 – , mille eesmärk on tagada liikmesriikidepoolne kontroll isikuandmete edastamisel kolmandatesse riikidesse ning keelata isikuandmete edastamine kolmandasse riiki, kui kaitse tase selles kolmandas riigis ei ole piisav –, puuduvad interneti kasutamisele kohaldatavad sätted, ei saa eeldada, et ühenduse seadusandja soovis mõistega „andmete edastamine kolmandatesse riikidesse“ tulevikus hõlmata andmete niisugust sisestamist veebilehele, isegi kui andmed muutuvad seeläbi kättesaadavaks kolmandates riikides isikutele, kellel on nendega tutvumiseks vajalikud tehnilised vahendid (punktid 63, 64, 68).

6. oktoobri 2015. aasta kohtuotsus (suurkoda) *Schrems (C-362/14, EU:C:2015:650)*²⁰

Austria kodanik Maximilian Schrems, kes on sotsiaalvõrgustiku Facebook kasutaja, esitas Data Protection Commissionerile (Iirimaa andmekaitsevolinik) kaebuse, sest Facebook Ireland edastas oma kasutajate isikuandmeid Ameerika Ühendriikidesse ning säilitas neid selles riigis asuvates serverites, kus neid andmeid ka töödeldi. M. Schrems väitis, et Ameerika Ühendriikides kehtiv õigus ja valitsev praktika ei taga sellesse riiki edastatud isikuandmete piisavat kaitset ametiasutustepoolse jälgimise eest. Andmekaitsevolinik keeldus seda kaebust käsitlemast eelkõige põhjusel, et komisjon oli oma otsuses 2000/520/EÜ²¹ leidnud, et Ameerika Ühendriigid tagavad edastatud isikuandmete piisava kaitsetaseme nn safe harbour'i²² programmi raames.

Niisuguses kontekstis pöördus High Court (Iirimaa kõrge kohus) Euroopa Kohtu poole, paludes tõlgendada direktiivi 95/46/EÜ artikli 25 lõiget 6, mille järgi komisjon võib tuvastada, et kolmandas riigis on tagatud edastatud andmete kaitse piisav tase. See kohus palus ka sisuliselt hinnata, kas komisjoni otsus 2000/520/EÜ, mille viimane võttis vastu direktiivi 95/46/EÜ artikli 25 lõike 6 alusel, on kehtiv.

19 Seda kohtuotsust käsitleti 2003. aasta aastaaruandes, lk 67.

20 Seda kohtuotsust käsitleti 2015. aasta aastaaruandes, lk 48.

21 Komisjoni 26. juuli 2000. aasta otsus 2000/520/EÜ vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivile 95/46/EÜ piisava kaitse kohta, mis on ette nähtud programmi Safe Harbor põhimõtetega ja sellega seotud korduma kippuvate küsimustega, mille on välja andnud Ameerika Ühendriikide kaubandusministeerium (EÜT L 215, 25.8.2000, lk 7; ELT eriväljaanne 16/01, lk 119).

22 Safe harbour'i programmi hõlmab tervet rida isikuandmete kaitse põhimõtteid, mille järgimise kohustuse võivad Ameerika Ühendriikide asutused endale vabatahtlikult võtta.

Euroopa Kohus tunnistas komisjoni otsuse tervikuna kehtetuks, rõhutades esmalt, et niisuguse otsuse vastuvõtmiseks oleks komisjon pidanud jõudma nõuetekohaselt põhjendatud järeldusele, et asjassepuutuv kolmandas riigis on tegelikult tagatud põhiõiguste kaitse tase, mis on sisuliselt samaväärne liidu õiguskorras tagatuga. Komisjon ei jõudnud otsuses 2000/520/EÜ aga niisugusele järeldusele ja seega eirab otsuse artikkel 1 nõudeid, mis on ette nähtud direktiivi 95/46/EÜ artikli 25 lõikes 6 koostoimes hartaga, mistõttu on kõnealune otsus kehtetu. Safe harbour'i programmi põhimõtted on nimelt kohaldatavad ainult Ameerika Ühendriikide organisatsioonidele, kes on kinnituse andnud ja saavad isikuandmeid liidust, ilma et oleks nõutav, et Ameerika Ühendriikide ametiasutused oleksid kohustatud neid põhimõtteid järgima. Pealegi muudab otsus 2000/520/EÜ võimalikuks sekkumised nende isikute põhiõigustesse, kelle isikuandmed on edastatud või võidakse edastada liidust Ameerika Ühendriikidesse, sisaldamata järeldusi selle kohta, et Ameerika Ühendriikides kehtiks riigi tasandil õigusnormid, mille eesmärk oleks piirata võimalikke põhiõiguste riiveid ja et sedalaadi sekkumiste vastu oleks olemas tõhus õiguslik kaitse (punktid 82, 87–89, 96–98, resolutsiooni punkt 2).

Lisaks tunnistas Euroopa Kohus otsuse 2000/520/EÜ artikli 3 kehtetuks, sest see jätab liikmesriigi järelevalveasutused ilma pädevusest, mis neil on tulenevalt direktiivi 95/46/EÜ artiklist 28, juhul kui isik toob esile asjaolud, mis võivad seada kahtluse alla selle, kas üksikisikute eraelu puutumatus ning põhiõiguste ja -vabaduste kaitsega on kooskõlas komisjoni otsus, milles on tuvastatud, et kolmas riik tagab kaitse piisava taseme (punktid 102–104). Euroopa Kohus otsustas, et otsuse 2000/520/EÜ artiklite 1 ja 3 kehtetus mõjutab kogu otsuse kehtivust (punktid 105, 106).

Mis puudutab võimatust niisugust riivet õigustada, siis märkis Euroopa Kohus esmalt, et liidu õigusakt, millega kaasneb sekkumine harta artiklitega 7 ja 8 tagatud põhiõigustesse, peab sisaldama selgeid ja täpseid õigusnorme, mis reguleerivad meetme ulatust ja kohaldamist ning millega on kehtestatud miinimumnõuded, nii et isikutel, kelle isikuandmed on asjassepuutuvad, on piisavad tagatised, mis võimaldavad nende andmeid tõhusalt kaitsta kuritarvitamise ohu ning ebaseadusliku juurdepääsu ja kasutamise eest. Niisuguste tagatiste olemasolu on veel vajalikum siis, kui isikuandmeid töödeldakse automaatselt ja kui esineb suur oht, et neile andmetele pääsetakse juurde ebaseaduslikult (punkt 91).

Lisaks ja eelkõige nõuab eraelu puutumatus põhiõiguse kaitsmine liidu tasandil, et isikuandmete kaitse erandid ja piirangud piirduksid vältimatult vajalikuga (punkt 92). Vältimatult vajalikuga ei piirdu õigusakt, mis annab üldise loa säilitada kõikide selliste isikute kõik isikuandmed, kelle andmed on edastatud liidust, ilma et olenevalt taotletavast eesmärgist esineks eristamist, piiranguid või erandeid ning ilma, et oleks ette nähtud objektiivset kriteeriumi, mis võimaldaks piiritleda ametiasutuste juurdepääsu andmetele ja nende hilisemat kasutamist konkreetsetel rangelt piiritletud eesmärkidel, millega nii andmete tutvumise kui ka kasutamisega kaasnev sekkumine võib olla põhjendatud (punkt 93). Täpsemalt tuleb õigusakti, mis võimaldab ametiasutustel elektroonilise side sisuga üldiselt tutvuda, pidada eraelu puutumatus põhiõiguse põhisisu kahjustavaks. Samuti ei järgi õigusakt, milles ei ole andmesubjektile ette nähtud mingit võimalust kasutada õiguskaitsevahendeid, et tutvuda teda puudutavate isikuandmetega või lasta neisse parandusi teha või neid kustutada, harta artiklis 47 sätestatud põhiõiguse tõhusale kohtulikule kaitsele põhisisu (punktid 94, 95).

26. juuli 2017. aasta arvamus 1/15 (EL ja Kanada vaheline PNR-leping) (suurkoda) (EU:C:2017:592)

Euroopa Kohus võttis 26. juulil 2017 esimest korda seisukoha rahvusvahelise lepingu projekti kooskõla kohta Euroopa Liidu põhiõiguste hartaga ja eelkõige sätetega, mis käsitlevad eraelu puutumatus ja isikuandmete kaitset.

Euroopa Liit ja Kanada saavutasid kokkuleppe broneeringuinfo edastamise ja töötlemise kohta (PNR-leping). Vastav leping allkirjastati 2014. aastal. Euroopa Liidu Nõukogu palus Euroopa Parlamendil

lepingu heaks kiita, kuid viimane pöördus Euroopa Kohtu poole, et saada teada, kas kavandatud leping on liidu õigusega kooskõlas.

Kavandatav leping võimaldab Kanada ametiasutusele süstemaatiliselt ja pidevalt edastada kõikide lennureisijate broneeringuinfot, seda kasutada ja säilitada ning vajaduse korral edastada muudele ametiasutustele ja muudele kolmandatele riikidele, et võidelda terrorismi ja raskete rahvusvaheliste kuritegude vastu. Selleks on lepingus ette nähtud muu hulgas andmete säilitamine viie aasta jooksul ja see kehtestab erinõudeid broneeringuinfo turvalisuse ja tervikluse suhtes, näiteks delikaatsete andmete kohese peitmise kohustuse, nähes ette ka õiguse andmetega tutvuda, neid parandada ja kustutada ning võimaluse esitada vaideid või kaebusi.

Kavandatavas lepingus silmas peetud broneeringuinfo hõlmab muu hulgas lisaks lennureisija või lennureisijate nimele broneerimiseks vajalikku teavet, nagu kavandatud reisi kuupäevad ja reisiteekond; piletitega seotud teavet; teavet sama broneerimisnumbri all registreeritud isikute rühmade kohta; teavet maksevahendite või arve kohta; pagasiandmeid ning üldmärkusi reisijate kohta.

Euroopa Kohus asus antud arvamuses seisukohale, et PNR-lepingut ei saa olemasolevas vormis sõlmida, sest mitmed selle lepingu sätted ei ole kooskõlas liidus kaitstavate põhiõigustega.

Euroopa Kohus tõdes esmalt, et nii broneeringuinfo edastamine liidust Kanada pädevale asutusele kui ka tingimuste raamistik, milles liit ja Kanada on kokku leppinud seoses info säilitamise, kasutamise ning võimaliku hilisema edastamisega teistele Kanada ametiasutustele, Europolile, Eurojustile, liikmesriikide õigus- või politseiasutustele või ka kolmandate riikide ametiasutustele, kujutavad endast harta artikliga 7 tagatud õiguse riiveid. Need toimingud riivavad ka harta artikliga 8 tagatud isikuandmete kaitse põhiõigust, kuna nende näol on tegemist isikuandmete töötlemisega (punktid 125, 126).

Euroopa Kohus toonitas samuti, et isegi kui teatud broneeringuinfo eraldi võetuna ei näi andvat olulist teavet andmesubjektide eraelu kohta, on selle info põhjal tervikuna siiski võimalik teada saada muu hulgas täielik reisiteekond, reisiharjumused, kahe või enama isiku vahelised suhted ning teave lennureisijate rahalise olukorra, toitumisharjumuste või tervisliku seisundi kohta ning neist võib isegi ilmnedu reisijate delikaatseid andmeid, mis on määratletud kavandatava lepingu artikli 2 punktis e (andmed, mis paljastavad rassilise või etnilise päritolu, poliitilised vaated, usulised veendumused jne) (punkt 128).

Euroopa Kohus leidis, et kuigi riived võivad olla põhjendatud liidu üldist huvi pakkuva eesmärgiga (avaliku julgeoleku tagamine terroriaktide ja raskete rahvusvaheliste kuritegude vastu võitlemise raames), ei piirdu suur hulk selle lepingu sätetest vältimatult vajalikuga ega näe ette selgeid ja täpseid norme.

Täpsemalt märkis Euroopa Kohus, et arvestades ohtu, et andmete töötlemine võib toimuda vastuolus diskrimineerimiskeelu põhimõttega, nõuab delikaatsete andmete Kanadasse edastamine täpset ja eriti kindlat põhjendust, mis lähtub muudest põhjendustest kui avaliku julgeoleku kaitse terrorismi ja raskete rahvusvaheliste kuritegude eest. Kõnesoleval juhul niisugune põhjendus aga puudub. Euroopa Kohus järeldas, et delikaatsete andmete Kanadasse edastamist ja nende seal töötlemist ja säilitamist käsitlevad lepingusätted on põhiõigustega vastuolus (punktid 165, 232).

Teiseks leidis Euroopa Kohus, et kõigi lennureisijate broneeringuinfo säilitamine ja kasutamine pärast nende reisijate Kanadast lahkumist, mida kavandatav leping võimaldab, ei piirdu vältimatult vajalikuga. Mis puudutab lennureisijaid, kelle puhul terrorismi ja raskete rahvusvaheliste kuritegude ohtu ei tuvastatud nende Kanadasse saabumisest kuni sellest riigist lahkumiseni, siis ei näi nende broneeringuinfo ja kavandatava lepinguga taotletava eesmärgi vahel pärast nende lahkumist esinevat isegi mitte kaudset seost, mis põhjendaks selle info säilitamist. Kui aga konkreetsetel juhtudel on tuvastatud objektiivsed asjaolud, mis võimaldavad asuda seisukohale, et teatud lennureisijad võivad isegi pärast Kanadast lahkumist kujutada endast ohtu seoses terrorismi ja raskete rahvusvaheliste kuritegude

vastu võitlemisega, on nende broneeringuinfo talletamine lubatav ka isegi viie aasta jooksul pärast nende viibimist kõnealusel riigis (punktid 205–207, 209).

Kolmandaks tõdes Euroopa Kohus, et Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikliga 7 tagatud põhiõigus eraelu puutumatusele eeldab, et andmesubjekt saab veenduda, et tema isikuandmeid töödeldakse õigesti ja seaduslikult. Vajaliku kontrolli teostamiseks peab sellel isikul olema õigus tutvuda teda käsitlevate andmetega, mida töödeldakse.

Sellega seoses rõhutas Euroopa Kohus, et kavandatava lepingu raames on oluline, et lennureisijaid teavitataks nende broneeringuinfo asjassepuutuvasse kolmandasse riiki edastamisest ja kasutamisest kohe, kui teavitamine ei saa enam kahjustada kavandatavas lepingus nimetatud ametiasutuste poolt läbiviidavat uurimist. Niisugune teavitamine on vajalik nimelt selleks, et lennureisijad saaksid teostada oma õigust nõuda, et neil võimaldataks tutvuda neid käsitleva broneeringuinfo ja vajaduse korral seda infot parandataks, ning kasutada harta artikli 47 esimese lõigu alusel tõhusat õiguskaitsevahendit kohtus.

Olukordades, milles esinevad objektiivsed asjaolud, mis õigustavad broneeringuinfo kasutamist terrorismi ja raskete rahvusvaheliste kuritegude vastu võitlemiseks, ja mis tingivad vajaduse kohtu või sõltumatu haldusasutuse eelneva loa järele, osutub seega vajalikuks lennureisijate isiklik teavitamine. Sama kehtib juhul, kui lennureisijate broneeringuinfot edastatakse teistele ametiasutustele või eraõiguslikele isikutele. Teavitamine tohib siiski toimuda alles siis, kui see ei saa enam kahjustada kavandatavas lepingus nimetatud ametiasutuste poolt läbiviidavat uurimist (punktid 219, 220, 223, 224).

IV. Isikuandmete kaitse internetis

1. Õigus esitada isikuandmete töötlemisele vastuväiteid („õigus olla unustatud“)

13. mai 2014. aasta kohtuotsus (suurkoda) Google Spain ja Google (C-131/12, EU:C:2014:317)

Selles kohtuotsuses (vt ka alajaotus II.3. „Mõiste „isikuandmete kaitse““) täpsustas Euroopa Kohus seda, millise ulatusega on direktiivis 95/46/EÜ ette nähtud õigus andmetega tutvuda ja õigus esitada vastuväiteid isikuandmete töötlemisele internetis.

Internetis toimiva otsingumootori haldaja vastutuse ulatuse üle otsustades asus Euroopa Kohus sisuliselt seisukohale, et selleks, et direktiivi 95/46/EÜ artikli 12 punktis b ja artikli 14 esimese lõigu punktis a ette nähtud õigus andmetega tutvuda ja õigus esitada vastuväiteid oleks tagatud, on otsingumootori haldaja, kui neis artiklites sätestatud tingimused on täidetud, teatud tingimustel kohustatud kõrvaldama isiku nime põhjal tehtud otsingu järel kuvatavast tulemuste loetelust lingid veebilehtedele, mille on avaldanud kolmandad isikud ja mis sisaldavad teavet selle isiku kohta. Euroopa Kohus täpsustas, et selline kohustus võib esineda ka juhul, kui seda nime või teavet ei ole varem või samal ajal neilt veebilehtedelt kustutatud, isegi kui selle nime või teabe avaldamine neil veebilehtedel on seaduslik (punkt 88, resolutsiooni punkt 3).

Käsitledes küsimust, kas direktiiv võimaldab andmesubjektidel nõuda, et niisugusest tulemuste loetelust kõrvaldataks lingid veebilehtedele, sest ta soovib, et tema kohta seal sisalduv teave teatud aja möödudes „unustataks“, siis märkis Euroopa Kohus esmalt, et isegi alguses seaduslik täpsete andmete töötlemine võib aja möödudes sattuda direktiiviga vastuollu, kui neid andmeid ei ole enam vaja eesmärkidel, milleks neid koguti või töödeldi. Nii on see eelkõige juhul, kui need andmed ei ole adekvaatsed, ei ole või enam ei ole asjakohased või kui andmed on neid eesmärke ja möödunud aega arvestades liiased (punkt 93). Järelikult juhul, kui andmesubjekti avalduse kohta tõdetakse, et linkide lisamine loetellu on praeguses olukorras direktiiviga vastuollu, tuleb see teave ja vastavad lingid kustutada (punkt 94). Selleks, et

tunnustada andmesubjekti õigust nõuda, et tema isiku kohta käiv teave ei oleks käesoleval ajal enam tema nimega seostatav tulemuste loetelu kaudu, ei ole niisuguses kontekstis vajalik, et kõnesoleva teabe lisamine tulemuste loetellu tekitaks andmesubjektile kahju (punkt 96, resolutsiooni punkt 4).

Lõpuks täpsustas Euroopa Kohus, et kuna andmesubjekt võib harta artiklitest 7 ja 8 tulenevaid õigusi arvesse võttes nõuda, et kõnesolevat teavet ei tehtaks enam laiale üldsusele kättesaadavaks selle teabe lisamisega tulemuste loetellu, siis kaaluvad need õigused üldjuhul üles mitte üksnes otsingumootori haldaja majandushuvi, vaid ka üldsuse huvi vastava isiku nime põhjal tehtud otsinguga seda teavet leida. See ei kehti aga juhul, kui konkreetsetel põhjustel, näiteks isiku rolli tõttu avalikus elus, õigustab tema põhiõiguste riivet ülekaalukas avalik huvi pääseda niisuguse loetellu lisamisega kõnesolevale teabele ligi (punkt 97, resolutsiooni punkt 4).

2. Isikuandmete töötlemine ja intellektuaalomandi õigused

29. jaanuari 2008. aasta kohtuotsus (suurkoda) Promusicae (C-275/06, EU:C:2008:54)²³

Promusicae, helisalvestiste ja audiovisuaalsete salvestiste produtsente ja väljaandjaid ühendav Hispaania mittetulundusühing, pöördus Hispaania kohtute poole, et viimased kohustaksid Telefónica de España SAÜd (äriühing, kelle tegevuse hulka kuulub muu hulgas internetiühenduse teenuste pakkumine), et see äriühing avaldaks teatavate isikute nimed ja füüsilised aadressid, kellele Telefónica osutab internetiühenduse teenust ja kelle „IP-aadress“ ning ühenduse kuupäev ja kellaeg olid teada. Promusicae väidete kohaselt kasutasid kõnealused isikud failivahetusprogrammi (nn peer to peer programm või „P2P“) (läbipaistev, sõltumatu, detsentraliseeritud ning kõrgetasemelise otsingu- ja allalaadimisfunktsiooniga varustatud võrdõigusvõrk), ja võimaldasid oma personaalarvuti ühiskasutatavate failide kaudu juurdepääsu fonogrammidele, mille varalised kasutusõigused kuulusid Promusicae liikmetele. Mittetulundusühing taotles talle eespool mainitud teabe edastamist, et ta saaks asjaomaste isikute vastu algatada tsiviilmenetluse.

Neil asjaoludel palus Juzgado de lo Mercantil n° 5 de Madrid (Madridi 5. kaubanduskohus, Hispaania) Euroopa Kohtul selgitada, kas Euroopa õigusnormidest tulenevalt peavad liikmesriigid kehtestama kohustuse edastada tsiviilmenetluse raames autoriõiguse tõhusa kaitse tagamiseks isikuandmeid.

Euroopa Kohtu sõnul tõstatas käesolev eelotsusetaotlus küsimuse, kuidas saavutada vajalik kooskõla nõuete vahel, mis puudutavad selliste erinevate põhiõiguste kaitset nagu ühelt poolt õigus eraelu puutumatusel ja teiselt poolt õigus omandiõiguse kaitsele ning õigus tõhusale õiguskaitsevahendile.

Euroopa Kohus järeldas, et direktiivid 2000/31/EÜ infoühiskonna teenuste teatavate õiguslike aspektide, eriti elektroonilise kaubanduse kohta siseturul (direktiiv elektroonilise kaubanduse kohta)²⁴, 2001/29/EÜ, autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas²⁵, 2004/48/EÜ intellektuaalomandi õiguste jõustamise kohta²⁶ ja 2002/58/EÜ ei nõua, et liikmesriigid kehtestaksid põhikohtuasjaga sarnases olukorras kohustuse edastada tsiviilmenetluse raames autoriõiguse tõhusa kaitse tagamiseks isikuandmeid. Liidu õiguse kohaselt peavad liikmesriigid siiski nende direktiivide ülevõtmisel jälgima, et nad tugineksid asjaomaste direktiivide sellisele tõlgendusele, mis võimaldab tagada tasakaalu erinevate ühenduse õiguskorras kaitstud põhiõiguste vahel.

²³ Seda kohtuotsust käsitleti 2008. aasta aastaaruandes, lk 42.

²⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 8. juuni 2000. aasta direktiiv 2000/31/EÜ infoühiskonna teenuste teatavate õiguslike aspektide, eriti elektroonilise kaubanduse kohta siseturul (direktiiv elektroonilise kaubanduse kohta) (EÜT L 178, 17.7.2000, lk 1; ELT eriväljaanne 13/25, lk 399).

²⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. aasta direktiiv 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas (EÜT L 167, 22.6.2001, lk 10; ELT eriväljaanne 17/01, lk 230).

²⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiiv 2004/48/EÜ intellektuaalomandi õiguste jõustamise kohta (ELT L 157, 30.4.2004, lk 45; ELT eriväljaanne 17/02, lk 32; parandus ELT L 195, 2.6.2004, lk 16).

Liikmesriikide ametiasutused ja kohtud ei pea nende direktiivide ülevõtmismeetmete rakendamisel mitte ainult tõlgendama oma riigisisest õigust kooskõlas asjaomaste direktiividega, vaid nad peavad ka jälgima, et nad ei tugineks asjaomaste direktiivide sellisele tõlgendusele, mis on vastuolus viidatud põhiõigustega või muude ühenduse õiguse üldpõhimõtetega, näiteks proportsionaalsuse põhimõttega (punkt 70 ja resolutsioon).

*24. novembri 2011. aasta kohtuotsus Scarlet Extended (C-70/10, EU:C:2011:771)*²⁷

Muusikateoste autoreid, heliloojaid ja kirjastajaid esindav Belgia organisatsioon SCRL (SABAM) tuvastas, et võrdõigusvõrgu abil laadivad internetiühenduse pakkuja Scarlet Extended SA (edaspidi „Scarlet“) teenust kasutavad internetikasutajad internetist ilma loata ja autoritasu maksmata alla SABAMi kataloogi kuuluvaid teoseid. SABAM pöördus riigisisesse kohtusse ja saavutas esimeses kohtuastmes selle, et kohus tegi Scarletile ettekirjutuse lõpetada autoriõiguste rikkumised, muutes oma klientidele võimatuks võrdõigusvõrgu tarkvara abil mis tahes moel saata või vastu võtta SABAMi kataloogi kuuluvaid muusikateost sisaldavaid faile.

Scarlet pöördus cour d'appel de Bruxelles'i (Brüsseli apellatsioonikohus, Belgia), kes peatas kohtuasjas menetluse, paludes Euroopa Kohtul eelotsusemenetluses selgitada, kas niisugune ettekirjutus on liidu õigusega kooskõlas.

Euroopa Kohus otsustas, et direktiive 95/46/EÜ, 2000/31/EÜ, 2001/29/EÜ, 2002/58/EÜ ja 2004/48/EÜ koosmõjus ning arvestades kohaldatavatest põhiõigustest tulenevaid nõudeid tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus Scarletile adresseeritud kohtu ettekirjutus rakendada sellist filtreerimissüsteemi, mis filtreerib kogu tema teenuse raames ja eelkõige võrdõigusvõrgu tarkvara abil toimuva elektroonilise side, mida kohaldatakse vahet tegemata kõigile tema klientidele; mis on ennetav; mida rakendatakse ainult tema kulul; ja mis ei ole ajaliselt piiratud; ja mis on selleks, et blokeerida autoriõigust rikkuvate failide edastamine, võimeline tuvastama selle teenusepakkuja võrgus selliste failide vahetuse, mis sisaldavad muusika-, kinematograafilisi või audiovisuaalteoseid, mille intellektuaalomandi õigusi ettekirjutuse nõude esitaja väidab omavat (punkt 54 ja resolutsioon).

Euroopa Kohtu hinnangul ei ole niisugune ettekirjutus kooskõlas direktiivi 2000/31/EÜ artikli 15 lõikes 1 sätestatud keeluga kehtestada internetiühenduse pakkujale üldine jälgimiskohustus ega nõudega tagada õiglane tasakaal ühelt poolt intellektuaalomandi õiguse ja teiselt poolt ettevõtlusvabaduse, isikuandmete kaitse õiguse ja õiguse saada ja edastada teavet vahel (punktid 40, 49).

Niisuguses kontekstis märkis Euroopa Kohus esiteks, et kohtu ettekirjutus rakendada vaidlusalust filtreerimissüsteemi tähendab, et kogu edastatavat sisu tuleb analüüsida süstemaatiliselt ning koguda ja identifitseerida tuleb selles võrgus toimuva õigusvastase sisu edastuse allikaks olevate kasutajate IP-aadressid, mis on kaitstud isikuandmed, sest nende identifitseerimine võimaldab selliste kasutajate täpse tuvastamise (punkt 51). Teiseks on oht, et selline kohtu ettekirjutus rikub teabevabadust, kuna on tõenäoline, et see süsteem ei erista piisaval määral õigusvastast sisu õiguspärasest, mistõttu süsteemi rakendamine võib tingida õiguspärase sisuga side blokeerimise. Vaidlust polegi selle üle, et vastus küsimusele edastuse õiguspärasuse kohta sõltub samuti autoriõiguses ette nähtud seaduslikest eranditest, mis on liikmesriigiti erinevad. Lisaks sellele võivad teatavad teosed teatavates liikmesriikides olla vabalt kasutatavad või autorid võivad olla teinud need võrgus tasuta kättesaadavaks (punkt 52).

Euroopa Kohus tuvastas eelnevast tulenevalt, et kui liikmesriigi kohus kohustas oma ettekirjutusega Scarletit rakendama vaidlusalust filtreerimissüsteemi, on see liikmesriigi kohus jätnud täitmata nõude

²⁷ Seda kohtuotsust käsitleti 2011. aasta aastaaruandes, lk 34.

tagada õiglane tasakaal ühelt poolt intellektuaalomandi õiguse ja teiselt poolt ettevõtlusvabaduse, isikuandmete kaitse õiguse ja õiguse saada ja edastada teavet vahel (punkt 53).

19. aprilli 2012. aasta kohtuotsus Bonnier Audio jt (C-461/10, EU:C:2012:219)

Högsta domstolen (Rootsi kõrgeim kohus) pöördus eelotsusetaotlusega Euroopa Kohtu poole, paludes tõlgendada direktiive 2002/58/EÜ ja 2004/48/EÜ kohtuvaidluses ühelt poolt Bonnier Audio AB, Earbooks AB, Norstedts Förlagsgrupp AB, Piratförlaget AB ja Storyside AB (edaspidi koos „Bonnier Audio jt“) ning teiselt poolt Perfect Communication Sweden AB (edaspidi „ePhone“) vahel. Kohtuvaidlus puudutas viimase vastuväidet Bonnier Audio jt nõudele teha ettekirjutus andmete avaldamiseks.

Bonnier Audio jt on kirjastamisega tegelevad äriühingud, kellele kuuluvad muu hulgas ainuõigused 27 kuulderaamatu vormis esitatud teose reprodutseerimiseks, väljaandmiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks. Bonnier Audio jt hinnangul oli nende ainuõigusi rikutud, kuna kõnealust 27 teost on ilma nende nõusolekuta üldsusele edastatud FTP („file transfer protocol“) serveri kaudu, mis võimaldab internetti ühendatud arvutite vahel faile vahetada ja andmeid edastada. Seetõttu pöördusid nad Rootsi kohtute poole taotlusega teha ettekirjutus avaldada selle isiku nimi ja aadress, kes kasutas IP-aadressi, kust kõnealused failid eeldatavalt edastati.

Niisuguses kontekstis pöördus Högsta domstolen, kes lahendas kassatsioonkaebust, Euroopa Kohtu poole küsimusega, kas liidu õigusega on vastuolus niisuguse riigisisese õigusnormi kohaldamine, mis on kehtestatud direktiivi 2004/48/EÜ artikli 8 alusel ja mis lubab tsiviilmenetluses abonendi kindlakstegemise eesmärgil kohustada internetiteenuste osutajat avaldama autoriõiguse omanikule või tema volitatud isikule selle abonendi andmed, kellele on antud IP-aadress, mida väidetavalt on kasutatud nimetatud õiguse kahjustamisel. Selleks eeldati esiteks, et ettekirjutuse taotleja on esitanud veenvad tõendid autoriõiguse kahjustamise kohta, ning teiseks, et taotletav meede on proportsionaalne.

Euroopa Kohus tuletas esmalt meelde, et direktiivi 2004/48/EÜ artikli 8 lõige 3 koostoimes direktiivi 2002/58/EÜ artikli 15 lõikega 1 ei välista liikmesriikide võimalust kehtestada kohustus edastada isikuandmeid eraõiguslikele isikutele, et võimaldada tsiviilasju lahendavas kohtus algatada menetlus autoriõiguse kahjustamise suhtes, kuid samas ei kohusta see säte ka liikmesriike niisugust kohustust ette nägema. Liikmesriikide ametiasutuste ja kohtute ülesanne on siiski mitte ainult tõlgendada oma riigisisest õigust kooskõlas nende direktiividega, vaid ka jälgida, et nad ei tugineks asjaomaste direktiivide sellisele tõlgendusele, mis on vastuolus kõnealuste põhiõigustega või muude liidu õiguse üldpõhimõtetega, näiteks proportsionaalsuse põhimõttega (punktid 55, 56).

Euroopa Kohus märkis, et kõnealused riigisisese õigusnormid nõuavad eelkõige, et selleks, et saaks teha asjaomaste andmete avaldamise ettekirjutuse, peavad esinema veenvad tõendid teosest tuleneva intellektuaalomandiõiguse kahjustamise kohta; nõutud teave peab hõlbustama sellise õiguse rikkumise või kahjustamise uurimist ning ettekirjutuse põhjendused peavad kaaluma üles ebamugavuse või muu kahju, mille ettekirjutus võib selle adreessaadile põhjustada, või mis tahes muu sellele vastupidise huvi (punkt 58).

Eeltoodust tulenevalt otsustas Euroopa Kohus, et direktiividega 2002/58/EÜ ja 2004/48/EÜ ei ole vastuolus niisugused riigisisese õigusnormid, nagu on kõne all põhikohtuasjas, kuna need õigusnormid võimaldavad liikmesriigi kohtul, kellele selleks õigustatud isik on esitanud taotluse teha isikuandmete avaldamise ettekirjutus, iga juhtumi asjaolude põhjal ja proportsionaalsuse põhimõttest tulenevaid nõudeid korraldada arvesse võttes kaaluda asjas esinevaid vastandlikke huvisid (punkt 61 ja resolutsioon).

V. Riigisisesed järelevalveasutused

1. Sõltumatuse nõude ulatus

9. märtsi 2010. aasta kohtuotsus (suurkoda) komisjon vs. Saksamaa (C-518/07, EU:C:2010:125)²⁸

Komisjon palus oma hagi, et Euroopa Kohus tuvastaks, et Saksamaa Liitvabariik oli jätnud täitmata tal direktiivi 95/46/EÜ artikli 28 lõike 1 teise lõigu järgi lasuvad kohustused, sest ta allutas riiklikule järelevalvele asutused, kes on erinevates liidumaades pädevad teostama järelevalvet isikuandmete töötlemise üle erasektoris, ning võttis seega ebaõigelt üle andmekaitse tagamise eest vastutavate asutuste „täieliku sõltumatuse“ nõude.

Saksamaa Liitvabariik väitis, et direktiivi 95/46/EÜ artikli 28 lõike 1 teine lõik nõuab, et järelevalveasutused peavad oma tegevuses olema funktsionaalselt sõltumatud selles mõttes, et need asutused peavad olema sõltumatud erasektorist, mille üle nad järelevalvet teostavad, ning et nad peavad olema vabad välisest mõjust. Tema arvates on Saksamaa liidumaades teostatava riikliku järelevalve puhul tegemist mitte välise mõjuga, vaid haldusesisese järelevalvega, mida teostavad järelevalveasutustega samasse haldusaparaati kuuluvad asutused, kes peavad samuti nagu järelevalveasutusedki täitma direktiivi 95/46/EÜ eesmärgi.

Euroopa Kohus otsustas, et liikmesriikide järelevalveasutuste sõltumatuse tagatis, mis on kehtestatud direktiivis 95/46/EÜ, on kantud eesmärgist tagada isikuandmete töötlemisel üksikisikute kaitset käsitlevate sätete järgimise üle teostatava kontrolli tõhusus ja usaldusväärsus ning seda tuleb tõlgendada nimetatud eesmärki arvestades. Sõltumatuse tagatist ei kehtestatud mitte selleks, et anda nendele asutustele endile ning nende töötajatele eriline seisund, vaid eesmärgiga tugevdada nende isikute ja asutuste kaitset, keda järelevalveasutuste otsused puudutavad, millest järeldub, et oma ülesannete täitmisel peavad järelevalveasutused tegutsema objektiivselt ja erapooletult (punkt 25).

Euroopa Kohus asus seisukohale, et järelevalveasutused, kes on pädevad teostama järelevalvet isikuandmete töötlemise üle erasektoris, peavad olema sõltumatud, mis võimaldab neil täita oma ülesandeid välise mõjuta. See sõltumatus välistab mitte ainult kontrollile allutatud asutuste mõju, vaid ka igasugused ettekirjutused ja muu otsese või kaudse välise mõju, mis võib seada kahtluse alla nimetatud järelevalveasutuste poolt oma kohustuse täitmise, milleks on eraelu puutumatus kaitse ning isikuandmete vaba liikumise vahel õiglase tasakaalu kehtestamine. Pelk oht, et riiklikku järelevalvet teostavad asutused võiksid poliitiliselt mõjutada järelevalveasutuste otsuseid, on piisav selleks, et takistada viimati nimetatute poolt nende ülesannete täitmisel sõltumatult tegutsemist. Esiteks võib seoses riiklikku järelevalvet teostava asutuse otsustuspraktikaga kujuneda välja järelevalveasutuste „ennetatav kuulekus“. Teiseks nõuab nendele järelevalveasutustele pandud eraelu puutumatus kaitse roll, et nende otsused ning seega ka nemad ise oleksid väljaspool igasugust erapoolikuse kahtlust. Euroopa Kohtu hinnangul ei ole järelevalveasutuste üle teostatav riiklik järelevalve seega sõltumatuse nõudega kooskõlas (punktid 30, 36, 37 ja resolutsioon).

16. oktoobri 2012. aasta kohtuotsus (suurkoda) komisjon vs. Austria (C-614/10, EU:C:2012:631)

Komisjon palus oma hagi, et Euroopa Kohus tuvastaks, et kuna Austria ei ole võtnud vastu kõiki vajalikke sätteid, et tema kehtivad õigusnormid vastaksid isikuandmete kaitse järelevalve asutusena

²⁸ Seda kohtuotsust käsitleti 2010. aasta aastaaruandes, lk 32.

loodud Datenschutzkommissioni (Austria andmekaitsekomisjon, edaspidi „DSK“) osas sõltumatus kriteeriumile, siis on Austria rikkunud kohustusi, mis tulenevad direktiivi 95/46/EÜ artikli 28 lõike 1 teisest lõigust.

Euroopa Kohus tuvastas, et Austria oli oma kohustusi rikkunud. Euroopa Kohus leidis sisuliselt, et direktiivist 95/46/EÜ tulenevale järelevalveasutuse sõltumatus nõudele ei vasta liikmesriik, kes kehtestab õigusliku raamistiku, mille kohaselt vastava järelevalveasutuse juhtivliige on föderaalametnik, kelle suhtes teostatakse teenistuslikku järelevalvet; järelevalveasutuse büroo kuulub föderaalakantselei talituste juurde ning riigi valitsusjuhil on tingimusteta õigus saada teavet järelevalveasutuse juhtimise kõigi aspektide kohta (punkt 66 ja resolutsioon).

Euroopa Kohus tuletas esmalt meelde, et direktiivi 95/46/EÜ artikli 28 lõike 1 teises lõigus sätestatud mõisteid „täiesti sõltumatult“ tuleb tõlgendada nii, et järelevalveasutused peavad olema sõltumatud, mis võimaldab neil täita oma ülesandeid välise mõjuta. Ainuüksi asjaolust, et riigisisene järelevalveasutus on funktsionaalselt sõltumatu, kuna selle liikmed on sõltumatud ega ole oma ülesannete täitmisel seotud ühegi juhise, ei piisa, et hoida nimetatud järelevalveasutust igasuguse välise mõju eest. Nõutud sõltumatusega ei ole tahetud välistada ainult otsesest mõju juhiste vormis, vaid ühtlasi igasugust kaudset mõju, mis võiks järelevalveasutust otsuste tegemisel suunata. Pidades lisaks silmas järelevalveasutustele pandud eraelu puutumatus kaitse rolli, peavad nende otsused ning seega ka nemad ise olema väljaspool igasugust erapoolikuse kahtlust (punktid 41–43, 52).

Euroopa Kohus täpsustas, et selleks, et vastata direktiivi 95/46/EÜ artikli 28 lõike 1 teises lõigus sätestatud sõltumatus kriteeriumile, ei pea riigisisel järelevalveasutusel olema eraldiseisvat eelarverida, nagu on ette nähtud määruse (EÜ) nr 45/2001 artikli 43 lõikes 3. Liikmesriigid ei ole tegelikult selleks, et tagada oma järelevalveasutus(t)e täielik sõltumatus, kohustatud kehtestama oma riigisisestest õigusaktides määruse (EÜ) nr 45/2001 V peatüki sätetega analoogilisi sätteid ning nad võivad ka eelarveõiguse osas ette näha, et järelevalveasutus sõltub konkreetse ministeeriumi ametkonnast. Sellest hoolimata ei või niisugusele asutusele vajaliku personali ja töövahendite andmine takistada asutusel oma ülesannete täitmist „täiesti sõltumatult“ direktiivi 95/46/EÜ artikli 28 lõike 1 teise lõigu tähenduses (punkt 58).

8. aprilli 2014. aasta kohtuotsus (suurkoda) komisjon vs. Ungari (C-288/12, EU:C:2014:237)²⁹

Selles kohtuasjas palus komisjon, et Euroopa Kohus tuvastaks, et kuna Ungari lõpetas ennetähtaegselt isikuandmete kaitse järelevalveasutuse ametiaja, oli ta rikkunud kohustusi, mis tulenevad direktiivist 95/46/EÜ.

Euroopa Kohus otsustas, et liikmesriik, kes lõpetab ennetähtaegselt isikuandmete kaitse järelevalveasutuse ametiaja, on rikkunud kohustusi, mis tulenevad direktiivist 95/46/EÜ (punkt 62, resolutsiooni punkt 1).

Euroopa Kohtu hinnangul välistab sõltumatus, mis peab järelevalveasutustel nende andmete töötlemise üle järelevalve teostamisel olema, eelkõige igasugused ettekirjutused ja muu mis tahes vormis välise mõju, mis võib olla otsene või kaudne ning mis võib suunata nende otsuseid ja seada kahtluse alla nimetatud asutuste poolt oma ülesande täitmise, mis on õiglase tasakaalu saavutamine eraelu puutumatus kaitse ja isikuandmete vaba liikumise vahel (punkt 51).

Euroopa Kohus tuletas lisaks meelde, et ainuüksi funktsionaalsest sõltumatusest ei piisa, et hoida järelevalveasutusi igasuguse välise mõju eest ning et pelk oht, et riiklikku järelevalvet teostavad asutused

---

29 Seda kohtuotsust käsitleti 2014. aasta aastaaruandes, lk 56.

võiksid poliitiliselt mõjutada järelevalveasutuste otsuseid, on piisav selleks, et takistada viimati nimetatute poolt nende ülesannete täitmisel sõltumatult tegutsemist. Kui igal liikmesriigil oleks lubatud lõpetada järelevalveasutuse ametiaeg enne algselt ette nähtud tähtaja lõppu, järgimata kohaldamisele kuuluvate õigusaktidega selleks kehtestatud eeskirju ja tagatisi, võiks seda asutust ähvardav ennetähtaegse ametiaja lõpetamise oht tuua kaasa asutuse teatava kuulekuse poliitilise võimu suhtes, mis ei oleks kooskõlas sõltumatuse nõudega. Niisuguses olukorras ei ole võimalik tõdeda, et järelevalveasutus tegutseb mis tahes olukorras väljaspool igasugust erapoolikuse kahtlust (punktid 52–55).

2. Kohaldatava õiguse ja pädeva järelevalveasutuse kindlaksmääramine

1. oktoobri 2015. aasta kohtuotsus *Weltimmo* (C-230/14, EU:C:2015:639)³⁰

Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (Ungari andmekaitse ja teabevahetuse amet) määras Slovakkias registreeritud äriühingule *Weltimmo*, kes haldab veebilehti, millel ta avaldab Ungaris asuva kinnisvara kuulutusi, trahvi, sest viimane ei kustutanud vastavasisulistele taotlustele vaatamata kuulutuste avaldajate isikuandmeid ja edastas need inkassofirmadele, et maksmata arvetele vastavad summad sisse nõutaks. Ungari järelevalveasutuse sõnul rikkus *Weltimmo* sellega Ungari õigusnormi, millega võeti üle direktiiv 95/46/EÜ.

Kúrial (Ungari kõrgeim kohus), kellele esitati kassatsioonkaebus, tekkis kahtlus seoses kohaldatava õiguse kindlaksmääramise ja pädevusega, mida evib Ungari järelevalveasutus vastavalt direktiivi 95/46/EÜ artikli 4 lõikele 1 ja artiklile 28. Seetõttu esitas ta Euroopa Kohtule mitu eelotsuse küsimust.

Mis puudutab kohaldatavat liikmesriigi õigust, siis otsustas Euroopa Kohus, et direktiivi 95/46/EÜ artikli 4 lõike 1 punkt a võimaldab kohaldada muu liikmesriigi isikuandmekaitse alaseid õigusnorme, kui see, kus nende andmete töötlemise eest vastutav isik on registreeritud, tingimusel et kõnealusel isikul on selle liikmesriigi territooriumil stabiilne asukoht, mille kaudu ta tegutseb tegelikult ja tulemuslikult, kas või minimaalselt ning see töötlemine toimub selle tegevuse raames. Et määrata kindlaks, kas see on nii, võib eelotsusetaotluse esitanud kohus eelkõige võtta ühelt poolt arvesse asjaolu, et nimetatud töötlemise eest vastutava isiku tegevus, mille raames töötlemine toimub, seisneb veebilehe haldamises, millel avaldatakse selle liikmesriigi territooriumil asuva kinnisvara kuulutusi, mis on koostatud selle riigi keeles ja on seega peamiselt või isegi tervikuna suunatud nimetatud liikmesriiki. Eelotsusetaotluse esitanud kohus võib samuti arvestada asjaolu, et vastutaval isikul on nimetatud liikmesriigis esindaja, kes tegeleb sellisest tegevusest tulenevate nõuete sissenõudmisega ja esindab teda kõnealuste andmete töötlemist puudutavates haldus- ja kohtumenetlustes. Euroopa Kohus täpsustas, et see, millise riigi kodanikud on need isikud, keda andmete töötlemine puudutab, ei oma aga mingit tähtsust (punkt 41, resolutsiooni punkt 1).

Mis puudutab järelevalveasutuse pädevust ja volitusi kaebuse menetlemisel, siis leidis Euroopa Kohus, et liikmesriigi järelevalveasutus, kes direktiivi 95/46/EÜ artikli 28 lõike 4 alusel menetleb kaebusi seoses isikuandmete töötlemisega, võib vaadata kaebuse läbi sõltumata kohaldatavast õigusest, kui ei ole veel isegi teada, millise liikmesriigi õigus kuulub kõnesoleva töötlemise suhtes kohaldamisele (punkt 54). Kui ta jõuab aga järeldusele, et kohaldada tuleb teise liikmesriigi õigust, ei saa ta määrata sanktsioone väljaspool oma liikmesriigi territooriumi. Niisugusel juhul peab ta selle direktiivi artikli 28 lõikes 6 sätestatud lojaalse koostöö kohustust täites taotlema selle teise liikmesriigi järelevalveasutuselt, et see tuvastaks selle õiguse võimaliku rikkumise ja määraks sanktsiooni, kui kõnealune õigus seda võimaldab,

³⁰ Seda kohtuotsust käsitleti 2015. aasta aastaaruandes, lk 49.

tuginedes vajaduse korral teabele, mille esimese liikmesriigi järelevalveasutus talle edastas (punktid 57, 60, resolutsiooni punkt 2).

3. Riigiseste järelevalveasutuste pädevus

6. oktoobri 2015. aasta kohtuotsus (suurkoda) Schrems (C-362/14, EU:C:2015:650)

Selles kohtuotsuses (vt ka III alajaotus „Isikuandmete edastamine kolmandatesse riikidesse“) otsustas Euroopa Kohus muu hulgas, et riigisised järelevalveasutused on pädevad, et teostada järelevalvet isikuandmete kolmandatesse riikidesse edastamise üle.

Euroopa Kohus otsustas esmalt, et järelevalveasutustel on lai valik volitusi, mis on direktiivi 95/46/EÜ artikli 28 lõikes 3 loetletud mitteammendavalt ja mis on nende ülesannete täitmiseks vajalikud vahendid. Nii on nendel asutustel muu hulgas: uurimisvolitused, mille hulka kuulub õigus koguda oma järelevalvekohustuse täitmiseks vajalikku teavet; tõhusad sekkumisvolitused, mille hulka kuulub õigus keelata andmete töötlemine ajutiselt või alaliselt; ning volitused osaleda kohtumenetlustes (punkt 43).

Mis puudutab pädevust teostada järelevalvet isikuandmete kolmandatesse riikidesse edastamise üle, siis otsustas Euroopa Kohus, et direktiivi 95/46/EÜ artikli 28 lõigetest 1 ja 6 nähtub tõepoolest, et liikmesriigi järelevalveasutuste pädevus puudutab isikuandmete töötlemist, mis toimub asutuse asukoha liikmesriigi territooriumil, mistõttu puudub neil artikli 28 kohaselt pädevus isikuandmete niisuguse töötlemise suhtes, mis leiab aset mõne kolmanda riigi territooriumil (punkt 44).

Ent toiming, mis seisneb isikuandmete edastamises liikmesriigist kolmandasse riiki, on iseenesest siiski käsitatav liikmesriigi territooriumil toimuva isikuandmete töötlemisena. Järelikult, kuna harta artikli 8 lõike 3 ja direktiivi 95/46/EÜ artikli 28 kohaselt on liikmesriigi järelevalveasutuste ülesanne kontrollida füüsiliste isikute kaitset reguleerivate liidu õigusnormide järgimist isikuandmete töötlemisel, on igal sellisel asutusel seega pädevus kindlaks teha, kas isikuandmete edastamine asutuse asukoha liikmesriigist kolmandasse riiki vastab kõnesoleva direktiiviga kehtestatud nõuetele (punktid 45, 47).

VI. Euroopa õigusaktide territoriaalne kohaldamine

13. mai 2014. aasta kohtuotsus (suurkoda) Google Spain ja Google (C-131/12, EU:C:2014:317)

Selles kohtuotsuses (vt ka alajaotus II.3. „Mõiste „isikuandmete töötlemine““ ning alajaotus IV.1. „Õigus esitada isikuandmete töötlemisele vastuväiteid („õigus olla unustatud“)) tegi Euroopa Kohus otsuse ka direktiivi 95/46/EÜ territoriaalse kohaldamisala kohta.

Nii otsustas Euroopa Kohus, et isikuandmete töötlemine toimub liikmesriigi territooriumil paikneva vastutava töötleja asutuse tegevuse raames selle direktiivi 95/46/EÜ tähenduses, kui otsingumootori haldaja, kelle asukoht on küll kolmandas riigis, asutab liikmesriigis filiaali või tütarettevõtja, mille eesmärk on tagada otsingumootori reklaamipinna turustamine ja müük ja mille tegevus on suunatud selle liikmesriigi elanikele (punktid 55, 60, resolutsiooni punkt 2).

Niisuguses olukorras on otsingumootori haldaja tegevus ja tema liikmesriigis asuva asutuse tegevus, mis toimuvad küll teineteisest lahus, siiski omavahel lahutamatu seotud, kuna reklaamipinnaga seotud tegevus on vahend, et muuta otsingumootori tegevus majanduslikult tasuvaks, ning otsingumootor on samal ajal vahend, mis võimaldab seda tegevust sooritada (punkt 56).

VII. Üldsuse õigus tutvuda Euroopa Liidu institutsioonide dokumentidega ja isikuandmete kaitse

29. juuni 2010. aasta kohtuotsus (suurkoda) komisjon vs. Bavarian Lager (C-28/08 P, EU:C:2010:378)

Äriühingul Bavarian Lager, mis asutati saksa õlle importimiseks Ühendkuningriigis asuvatele alkohoolse joogi jaemüügi kohtadele, ei õnnestunud oma tooteid müüa, kuna oluline osa alkohoolsete jookide jaemüüjaist Ühendkuningriigis oli seotud ainuõiguslike ostukokkulepetega, mis kohustasid neid tellima oma õlle teatud kindlatelt õlletehastelt.

Vastavalt Ühendkuningriigi normidele õlle tarnimise kohta (edaspidi „külalisõlle säte“) pidid õlletehased andma publi pidajatele võimaluse osta üht õllesorti mõnelt teiselt õlletehastelt, ent seda tingimusel, et tegemist on vaadiõllega. Enamikku väljaspool Ühendkuningriiki toodetud õllesortidest ei saa aga pidada „vaadiõlleks“ külalisõlle sätte tähenduses ja seega ei kuulu nad selle sätte kohaldamisalasse. Kuna Bavarian Lager leidis, et külalisõlle säte on koguselise piiranguga samaväärse toimega meede, esitas ta komisjonile kaebuse.

Liikmesriigi kohustuste rikkumise menetluse raames, mille komisjon Ühendkuningriigi suhtes algatas, osalesid ühenduse ja Ühendkuningriigi ametkondade esindajad ja ühisturu õlletootjate liidu (edaspidi „õlletootjate liit“) esindajad koosolekul, mis toimus 11. oktoobril 1996. Pärast seda, kui Ühendkuningriigi ametiasutused olid teatanud kõnesolevate normide muutmise eelnõust, mille kohaselt võis pudeliõlut kui teistsuguse päritoluga õlut müüa niisamuti nagu vaadiõlut, teavitas komisjon Bavarian Lagerit sellest, et liikmesriigi kohustuste rikkumise menetlus on peatatud.

Bavarian Lager taotles 1996. aasta oktoobris toimunud koosoleku protokollis täielikku ärakirja, kus oleks mainitud kõigi koosolekul osalenute nimed, ent komisjon jättis selle taotluse 18. märtsi 2004. aasta otsusega rahuldamata, tuues põhjuseks nende isikute eraelu puutumuse kaitse, nii nagu see on tagatud isikuandmete kaitse määrusega.

Bavarian Lager esitas seejärel hagi Üldkohtusse, nõudes, et komisjoni otsus tühistataks. Üldkohus tühistas komisjoni otsuse 8. novembri 2007. aasta otsusega, asudes eelkõige seisukohale, et asjasse puutuvate isikute nimede pelk lisamine nimekirja, kus olid ära toodud nende isikute nimed, kes oma teenistust esindades koosolekul osalesid, ei riivanud ega ohustanud nende isikute eraelu puutumust. Komisjon, keda toetasid Ühendkuningriik ja nõukogu, esitas Euroopa Kohtule Üldkohtu otsuse peale apellatsioonkaebuse.

Euroopa Kohus märkis esmalt, et kui dokumentidele juurdepääsu käsitleva määruse (EÜ) nr 1049/2001³¹ alusel esitatud taotlusega soovitakse saada juurdepääsu isikuandmeid sisaldavatele dokumentidele, siis kohaldatakse kõiki määruse (EÜ) nr 45/2001 sätteid, sealhulgas sätet, mis kohustab isikuandmete vastuvõtjat tõendama nende andmete avaldamise vajalikkust, ning sätet, mis annab andmesubjektile võimaluse esitada igal ajal oma konkreetse seisundiga seotud veenvatel ja õigustatud põhjustel vastuväiteid endaga seotud andmete töötlemisele (punkt 63).

Seejärel tõdes Euroopa Kohus, et liikmesriigi kohustuste rikkumise menetluse raames toimunud koosoleku protokollis olev koosolekul osalenute nimekiri sisaldab määruse (EÜ) nr 45/2001 artikli 2 punkti a tähenduses isikuandmeid, kuna on võimalik tuvastada koosolekul osalenud isikuid (punkt 70).

³¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. mai 2001. aasta määrus (EÜ) nr 1049/2001 üldsuse juurdepääsu kohta Euroopa Parlamendi, nõukogu ja komisjoni dokumentidele (EÜT L 145, 31.5.2001, lk 43; ELT eriväljaanne 01/03, lk 331).

Lõpuks asus Euroopa Kohus seisukohale, et kui komisjon nõudis, et isikute osas, kes ei olnud selles protokollis sisalduvate oma isikuandmete avaldamiseks sõnaselget nõusolekut andnud, tõendatakse nende andmete edastamise vajadust, siis käitus komisjon vastavalt määruse artikli 8 punkti b sätetele (punkt 77).

Nimelt, kui määruse (EÜ) nr 1049/2001 alusel esitatud taotluses protokolliga tutvuda ei ole esitatud ühtegi selget ja õiguspärast põhjendust ega ka veenvat argumenti, mis tõendaks nende isikuandmete edastamise vajadust, siis ei saa komisjon kaaluda asjaomaste poolte erinevaid huve. Ta ei saa ka kontrollida vastavalt määruse (EÜ) nr 45/2001 artikli 8 punktile b, kas on põhjust arvata, et andmete edastamine kahjustaks andmesubjektide õigustatud huve (punkt 78)³².

16. juuli 2015. aasta kohtuotsus ClientEarth ja PAN Europe vs. EFSA (C-615/13 P, EU:C:2015:489)

Euroopa Toiduohutusamet (EFSA) moodustas töögrupi, et töötada välja juhised, mis selgitaks määruse (EÜ) nr 1107/2009³³ artikli 8 lõike 5 rakendamist – sätte, mille kohaselt taimekaitsevahendi turulelaskmise loa taotleja lisab toimikule teaduslikud materjalid, mille kohta on koostatud võrdlevad teaduslikud eksperdi hinnangud vastavalt EFSA antud määratlusele toimeaine ja selle oluliste metaboliitide kõrvaltoimete kohta tervisele, keskkonnale ja mittesihthiikidele.

Juhise eelnõu esitati avalikuks aruteluks, mispeale ClientEarth ja Pesticide Action Network Europe (PAN Europe) esitasid omapoolsed seisukohad. Selles kontekstis esitasid nad koos EFSA-le taotluse tutvuda arvukate dokumentidega, mis seonduvad juhise eelnõu väljatöötamisega, sealhulgas sooviti tutvuda välisekspertide seisukohtadega.

EFSA andis ClientEarth'ile ja PAN Europe'ile loa tutvuda muu hulgas individuaalsete seisukohtadega, mille välisekspertid olid juhise eelnõu kohta esitanud. Samas varjas ta ekspertide nime, tuginedes määruse (EÜ) nr 1049/2001 artikli 4 lõike 1 punktile b ning liidu õigusnormidele isikuandmete kaitse kohta, eelkõige määrusele (EÜ) nr 45/2001. Ta märkis selle kohta, et ekspertide nime avalikustamist tuleb käsitada isikuandmete edastamisena määruse (EÜ) nr 45/2001 artikli 8 tähenduses, kuid selles sättes andmete edastamisele kehtestatud tingimused ei ole käesoleval juhul täidetud.

Seetõttu esitasid ClientEarth ja PAN Europe Üldkohtule hagi, milles nõudsid EFSA otsuse tühistamist. Üldkohus jättis selle hagi rahuldamata, mispeale ClientEarth ja PAN Europe esitasid Üldkohtu otsuse³⁴ peale apellatsioonkaebuse Euroopa Kohtule.

Euroopa Kohus märkis esiteks, et kuivõrd taotletud teave võimaldaks seostada konkreetse eksperdi vastava märkusega, puudutab see üheselt identifitseeritud füüsilisi isikuid ja kujutab endast järelikult isikuandmete kogumit määruse (EÜ) nr 45/2001 artikli 2 punkti a tähenduses. Kuna mõisted „isikuandmed“ määruse (EÜ) nr 45/2001 artikli 2 punkti a tähenduses ja „eraelu puudutavad andmed“ ei lange kokku, asus Euroopa Kohus seisukohale, et ClientEarth'i ja PAN Europe'i väide, mille kohaselt ei oma vaidlusalune teave puutumust asjaomaste ekspertide eraeluga, ei saa järelikult olla tulemuslik (punktid 29, 32).

Teiseks käsitles Euroopa Kohus ClientEarth'i ja PAN Europe'i argumenti, mis tugines umbusalduse õhkkonnale seoses EFSAga, keda süüdistatakse tihti erapoolikuses, kuna ta kasutab eksperte, kellel on isiklikud huvid tulenevalt seotusest tööstusringkondadega, ja vajadusele tagada selle ameti

³² Seda kohtuotsust käsitleti 2010. aasta aastaaruandes, lk 14.

³³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 21. oktoobri 2009. aasta määrus (EÜ) nr 1107/2009 taimekaitsevahendite turulelaskmise ja nõukogu direktiivide 79/117/EMÜ ja 91/414/EMÜ kehtetuks tunnistamise kohta (ELT L 309, 24.11.2009, lk 1).

³⁴ Üldkohtu 13. septembri 2013. aasta otsus ClientEarth ja PAN Europe vs. EFSA (T-214/11, EU:T:2013:483).

otsustamisprotsessi läbipaistvus. See argument tugines uuringule, mis näitab suurema osa EFSA töögrupis osalenud ekspertide seotust tööstusettevõtjaid esindavate survegruppidega. Euroopa Kohus otsustas kirjeldatud küsimuses, et vaidlusaluse teabe saamine oli vajalik selleks, et võimaldada kontrollida konkreetselt iga eksperdi erapooletust tema teaduslike ülesannete täitmisel EFSA huvides. Euroopa Kohus tühistas sellest tulenevalt Üldkohtu otsuse, leides, et Üldkohus eksis, kui ta otsustas, et ClientEarth'i ja PAN Europe'i eespool esitatud argumendist ei piisa, et tõendada vaidlusaluse teabe edastamise vajalikkust (punktid 57–59).

Kolmandaks, et hinnata EFSA vaidlusaluse otsuse õiguspärasust, analüüsis Euroopa Kohus, kas on põhjust arvata, et andmete edastamine võis kahjustada andmesubjektide õigustatud huve. Sellega seoses tuvastas Euroopa Kohus, et EFSA väide, mille kohaselt ohustaks vaidlusaluse teabe avalikustamine nende ekspertide eraelu puutumatumust ja isikupuutumatumust, on üldine kaalutlus, mida ei toeta mingi muu käesolevas asjas esinev asjaolu. Euroopa Kohus leidis aga, et selline avalikustamine oleks iseenesest võimaldanud hajutada kõnealuseid kahtlusi erapoolikuses või andnud puudutatud ekspertidele vajaduse korral võimaluse vaidlustada olemasolevate õiguskaitsevahendite abil nende erapoolikuse kohta esitatud väited. Neid kaalutlusi arvesse võttes tühistas Euroopa Kohus EFSA otsuse (punktid 69, 73).

* * *

Käesolevas dokumendis refereeritud kohtuotsused asuvad kohtupraktika registri alajaotustes 1.04.03.07, 1.04.03.08, 1.04.03.11, 2.04, 2.05.00, 4.11.01 ja 4.11.07.